

**37. Országos Tudományos Diákköri Konferencia
Állam- és Jogtudományi Szekció**

Budapest, 2025. március 24–26.

Rendező intézmény:
Károli Gáspár Református Egyetem
Állam- és Jogtudományi Kar

Állam- és Jog-
tudományi Szekció

**Lehetőségek és káros hatások útvesztője
A büntetőjogi elzárás elméleti és gyakorlati
problémái**

Kézirat lezárásának dátuma:

2024. 04. 27.

Szerzői nyilatkozatok

A KULTURÁLIS ÉS INNOVÁCIÓS MINISZTERIUM ÚNKP-23-2 KÓDSZÁMÚ ÚJ NEMZETI KIVÁLÓSÁG PROGRAMJÁNAK A NEMZETI KUTATÁSI, FEJLESZTÉSI ÉS INNOVÁCIÓS ALAPBÓL FINANSZÍROZOTT SZAKMAI TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT.

A dolgozat „*De lege ferenda*” című szerkezeti egységében hivatkozott észt, francia és spanyol büntető törvénykönyvek eredeti nyelvről magyar nyelvre történő fordítására a DeepL Translate mesterséges intelligencia-alapú fordító programmal került sor. A hatályos időállapotban kizárólag eredeti nyelven elérhető jogszabályok felhasználását és fordítását a szerző jövőre vonatkozó javaslatának nemzetközi megoldások és tendenciák figyelembevételével történő alátámasztása, megalapozása indokolta. A pályamű elkészítése során további mesterséges intelligencia használatra nem került sor.

Tartalom

1.	Bevezetés	4
2.	Az elzárás hazai szankciórendszerünkben	5
2.1.	<i>Történeti áttekintés</i>	5
2.1.1.	<i>Az elzárás, mint büntetőjogi, majd szabálysértési jogi szankció</i>	5
2.1.2.	<i>Visszaút a büntetőjog szankciórendszerébe</i>	7
2.2.	<i>A szabadságvesztés és az elzárás viszonya az új Btk.-ban</i>	10
2.2.1.	<i>„A rövid tartamú szabadságvesztés alternatívája”</i>	11
2.2.2.	<i>Az elzárás, mint rövid tartamú szabadságvesztés?</i>	13
2.3.	<i>Az erőssorrend és az együttes büntetéskiszabás</i>	18
2.4.	<i>Az elzárás a Btk. különös részében</i>	21
2.4.1.	<i>Az elzárás, mint a legenyhébb különös részi büntetés</i>	21
2.4.2.	<i>Az elzárással fenyegetett bűncselekmények büntetéskiszabási tapasztalatai</i>	22
3.	Az elzárással kapcsolatos büntetéskiszabási tapasztalatok	26
3.1.	<i>Az elzárások számának alakulása</i>	27
3.2.	<i>Az elzárásbüntetések időtartam szerinti megoszlása</i>	29
3.3.	<i>Az elzárásra ítélttek nemek szerinti megoszlása</i>	31
3.4.	<i>Az elzárásra ítélttek előélet szerinti megoszlása</i>	33
3.5.	<i>Az elzárásra ítélesek bűncselekményi csoportok szerinti megoszlása</i>	35
4.	Következtetések	37
4.1.	<i>Összegzés</i>	37
4.2.	<i>De lege ferenda</i>	39
5.	Irodalomjegyzék	41
6.	Felhasznált jogforrások	44
6.1.	<i>A legfőbb ügyész országgyűlési beszámolóí</i>	44
6.2.	<i>Bírósági határozatok</i>	44
6.3.	<i>Hazai jogszabályok</i>	44
6.4.	<i>Külföldi jogszabályok</i>	45
6.5.	<i>Nemzetközi dokumentumok</i>	45

1. Bevezetés

Az elzárás, mint a személyi szabadság rövid időre történő elvonásával járó büntetés, a 2012. évi C. törvény hatálybalépésével vált újra büntetőjogi szankciórendszerünk részévé. A büntetőjogászok többsége a szankciónem bevezetését már a megismerhető kódextervezetek napvilágra kerülésének idején is fenntartásokkal fogadta, körvonalazva a jogintézménnyel kapcsolatos legfőbb problémákat.

Az új Btk. hatálybalépése óta eltelt évtizedben számos írás született a büntetőjogi elzárás anyagi jogi, büntetés-végrehajtási jogi, nemzetközi jogi és jogalkalmazási kérdéseivel kapcsolatban. Jelen dolgozat célja azonban ezeknél összetettebb, hiszen a hazai és nemzetközi szakirodalom téziseiből kiindulva, a magyar bírói gyakorlatban érvényesülő büntetéskiszabási tendenciák feltérképezése révén arra törekszik, hogy átfogó képet adjon az elzárás büntetési rendszerünkben elfoglalt helyéről és annak tipikus, illetve ideális alkalmazási köréről, miközben kritikai szemüvegen keresztül, összefüggéseiben mutatja be a vizsgált szankcióval kapcsolatos elméleti és gyakorlati problémákat, anomáliákat.

Az elzárásra és a rövid tartamú szabadságvesztésre vonatkozó hazai szabályozás orientáló jellegű történeti áttekintését követően munkám részletes elemzés útján kíván választ adni arra a neuralgikus kérdésre, hogy milyen viszonyban áll egymással a vizsgált szankciónem és a szabadságvesztés büntetés. Dolgozatom a magyar jogirodalomban ismert két szélsőséges álláspont érveinek, valamint azok cáfolatainak bemutatása révén igyekszik közelebb kerülni az igazsághoz, hazai jogszabályaink mellett a jogalkalmazói gyakorlatot, a nemzetközi szervezetek vonatkozó dokumentumait, továbbá a külföldi szakirodalmat is segítségül hívva. Munkám első nagy szerkezeti egysége ezen túlmenően magában foglalja a büntetés tágabb kontextusban, a Btk. által ismert szankciók viszonylatában, illetve a különös részi szabályozás tükrében történő vizsgálatát. Ehhez az elemzéshez elsődlegesen a normaszövegek, továbbá a magyar szakirodalom szolgálnak alapul, de a törvényi szinten elzárással fenyegetett bűncselekmények büntetéskiszabási tapasztalatainak rövid ismertetése e körben is elengedhetetlen.

A dolgozat második fele a bíróságok évtizedes jogalkalmazói gyakorlatára fókuszál, arra a kérdésre keresve a választ, hogy napjainkban milyen megfontolásból, mely elkövetői körrel szemben alkalmazzák jellemzően az elzárást. Erre az elemzésre azért van szükség, mert mindig a konkrét ügyekben eljáró bírók azok, akik a bemutatásra kerülő normatív szabályozás és jogalkotói szándék, továbbá a jogirodalom alapulvételével ténylegesen alkalmazzák a vizsgált büntetést, elhelyezve azt a gyakorlati értelemben vett szankciórendszerünkben. A büntetőkódexünk hatályba lépése óta eltelt évtized büntetéskiszabási tendenciáinak bemutatása

elsődlegesen a büntetési nem alkalmazási gyakoriságára, átlagos időtartamának alakulására és az elzárásra ítélt elkövetők nemek, előélet, továbbá elkövetett bűncselekmények szerinti megoszlására vonatkozó statisztikai adatok alapján lehetséges. Ebből a megfontolásból e szerkezeti egység az Országos Bírósági Hivatal jogerősen befejezett büntetőeljárások vádlottainak statisztikai adataira vonatkozó adatbázisának elemzésén alapul, amelynek revízió utáni adatgyűjteménye részletes tájékoztatással és talán a legpontosabb adatokkal szolgál a kutatási kérdésem megválaszolásához szükséges, bemutatni kívánt törvényszerűségekre vonatkozóan. Az adatbázisban szereplő számok és adatok megértéséhez ugyanakkor elengedhetetlen az elméleti háttér ismerete, így a hazai és külföldi szakirodalom alapján munkám a jogalkalmazói gyakorlat alakulásának lehetséges okaira és a rövid tartamú szabadságvesztés elítéltekre gyakorolt potenciális hatásaira egyaránt kitér.

A dolgozat ezt követően összegzi a korábban leírtakat, és rövid választ ad a két nagy szerkezeti egység kutatási kérdéseire. E következtetések alapján munkám zárásaként olyan de lege ferenda javaslatokat fogalmazok meg a hazai jogalkalmazás, valamint jogalkotás számára, amelyek hosszú távon előremozdíthatják szankciórendszerünk elzárással kapcsolatban is több ponton megbomlani látszó koherenciáját, és segíthetnek átlendülni a vizsgált büntetési nemmel kapcsolatos, immár évtizedes problémákon.

2. Az elzárás hazai szankciórendszerünkben

2.1. Történeti áttekintés

2.1.1. Az elzárás, mint büntetőjogi, majd szabálysértési jogi szankció

A büntetőjogi elzárás kialakulása a 19. század első felére datálható, ugyanis a klasszikus tanok hatására ekkoriban erősödött fel az igény a bűncselekmények súly szerinti felosztására, valamint tárgyi súlyukkal arányos szankcionálására.¹ Magyarországon elsőként az 1843. évi büntetőjogi törvényjavaslatok osztották fel a bűncselekményeket, a dichotómia elve alapján büntett és kihágás között téve különbséget.² Néhány évtizeddel később, a Csemegi-kódexben már a bűncselekmények hármas tagozódása (büntett-vétség-kihágás) jelent meg, ahol a kihágásokra vonatkozó rendelkezéseket külön törvény, az 1879. évi XL. tc. (Kbt.) tartalmazta. Hazánkban a kihágási büntető törvénykönyv 1880. szeptember 1-i hatálybalépésével jelent meg

¹ A trichotóm rendszert elsőként alkalmazó 1810. évi francia Code Pénal a kihágásokat legfeljebb öt napi elzárással rendelte büntetni. V. ö. Németh Antal (ford.): A Francia Büntető Törvénykönyv (Code Pénal). Sopron, Seyring Ádolf Bizománya, 1867. 299 o., 227. o. és Pókecz Kovács Attila: A magyar Kbt. a 19. századi európai büntetőjogi kodifikációk fényében. = Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás 2020/3., 118-129. o., 122. o.

² Máthé Gábor: A kihágás egységes anyagi jogi intézmény. = Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás 2020/3., 98-107. o., 100. o.

először az elzárás, mint a kihágások elkövetőivel szemben kilátásba helyezett önálló büntetőjogi szankciónem.³

A büntetés Kbt.-ban meghatározott minimuma három óra volt, leghosszabb tartama pedig eltérően alakult, attól függően, hogy milyen szintű jogszabály nyilvánította kihágásnak az adott cselekményt.⁴ Az elzárás végrehajtási helye alapvetően a közigazgatási hatósági fogház volt, ahol a börtönártalmak elkerülése érdekében lehetőség szerint magánzárkában kellett elkülöníteni az elítéltet. Az elzárásra ítélt a büntetés ideje alatt önmagát élelmezhetette, munkára nem volt kényszeríthető.⁵ E főszabály alól kivételt jelentett, hogy a javítóintézettel rendelkező településeken a 20. életévüket be nem töltött, három napnál hosszabb elzárásra ítélt egyének a büntetésüket javítóintézetben töltötték, ahol a házszabályban meghatározott nevelő célzatú munkákra voltak kötelezhetők.⁶

A pozitivista büntetőjog tanainak elterjedése,⁷ párhuzamosan a közigazgatási sajátosságokkal rendelkező kihágási jog büntetőjogtól való fokozatos függetlenedésével, majd az államigazgatási felelősségen alapuló konstrukciók megjelenésével, a 20. század közepére Európa-szerte átalakította a szabályozási gyakorlatot.⁸ A kihágás kategóriáját Magyarországon az 1955. évi 17. tvr. törölte el, amely az elzárás jogintézményét a büntetőjogból a szabálysértési jogba „számúzta”. Első szabálysértési törvényünk, az 1968. évi I. törvény értelmében a szabálysértések elkövetőivel szemben alkalmazható hátrányos jogkövetkezmények a pénzbírság, illetve meghatározott esetekben az elzárás voltak.⁹ Utóbbi legrövidebb tartama ekkoriban egy, leghosszabb tartama pedig 30 nap volt, ami az 1983. évi 10. tvr.-t követően, a törvényben meghatározott esetekben 60 napra emelkedett.¹⁰

A rendszerváltást követően a jogalkotó a szabálysértési jogban ismert elzárást is eltörölte, kizárólag a pénzbírságot határozva meg szabálysértési szankcióként.¹¹ Az 1999. évi LXIX. törvény ugyanakkor visszatért a korábbi megoldáshoz, és ismét szabálysértés esetén

³ 1879. évi XL. törvénycikk a magyar büntető törvénykönyv a kihágásokról 15. §

⁴ A felső határ halmazati büntetés kiszabása esetén kivételesen meg is haladhatta a főszabályként meghatározott tartamokat. V. ö. 1879. évi XL. törvénycikk a magyar büntető törvénykönyv a kihágásokról 16-17. § és 29-30., valamint 32. §

⁵ 1879. évi XL. törvénycikk a magyar büntető törvénykönyv a kihágásokról 18. §

⁶ 1879. évi XL. törvénycikk a magyar büntető törvénykönyv a kihágásokról 19. §

⁷ A pozitivisták hatására Franz von Liszt a 19-20. század fordulóján tkp. „keresztes hadjáratot” indított a kihágási jogot is magukban foglaló büntetőjogi szankciórendszerekben ekkor még általánosnak tekinthető rövid tartamú szabadságvesztéssel szemben. V. ö. Sós-Tóth Adrienn: A rövid tartamú szabadságvesztés dilemmái. = Börtönügyi Szemle 2006/4., 13-28. o., 13. o.

⁸ Máthé 2020. 101-103. o.

⁹ 1968. évi I. törvény a szabálysértésekről 16. § (1)

¹⁰ 1968. évi I. törvény a szabálysértésekről 19. §

¹¹ 1990. évi XXII. törvény egyes törvények és törvényerejű rendeletek hatályon kívül helyezéséről és módosításáról 6. §

alkalmazandó joghátrányként rendelkezett az elzárásról.¹² A kódex értelmében szabálysértés miatt elzárást kizárólag törvény állapíthatott meg, és a büntetés bizonyos személyi körrel – például fiatalokkal – szemben nem volt alkalmazható.¹³ A büntetési nem alsó határa egy, felső határa 60 nap volt, de utóbbi 90 napra emelkedhetett, ha az eljárás alá vont személyt ugyanabban az eljárásban több elzárással sújtható szabálysértés miatt vonták felelősségre.¹⁴ A 2010. évi LXXXVI. törvény alapján az elzárás fiatalokkal szemben is kiszabhatóvá vált. Esetükben a szankciónem felső határa 30 – kivételesen 45 – napban került megállapításra, de a személyiségfejlődésükre gyakorolt káros hatások elkerülése végett a végrehajtás során el kellett különíteni őket a felnőttkorúaktól.¹⁵

2.1.2. Visszaút a büntetőjog szankciórendszerébe

A magyar büntetőjog a szabálysértési jog különválásától kezdődően évtizedeken keresztül kizárólag a szabadságvesztést ismerte a személyi szabadság elvonásával járó szankcióként. A büntetési nem szabályozása ez idő alatt az egységes szabadságvesztés, differenciált végrehajtás elvén alapult.¹⁶

Az 1950. évi II. törvény (Bt.) és az 1961. évi V. törvény a szabadságvesztés generális minimumát egységesen 30 napban határozta meg.¹⁷ A szocialista Btk.-t követő 1978. évi IV. törvény eredetileg három hónapban állapította meg a szabadságvesztés általános alsó határát, amely összhangban állt a nemzetközi elvárásokkal.¹⁸ A 20. század első felétől kezdődően ugyanis Franz von Liszt közvetítő irányzata nyomán felerősödtek a rövid tartamú szabadságvesztés mellőzésére, kiiktatására irányuló törekvések, az ENSZ-be beolvasó Nemzetközi Büntetőjogi és Büntetés-végrehajtási Bizottság 1948-as állásfoglalása pedig elsődlegesen azokat a szabadságelvonásokat minősítette rövid tartamú szabadságvesztésnek, amelyek tartama a három hónapot nem haladta meg.¹⁹

¹² 1999. évi LXIX. törvény a szabálysértésekről 13. § (1)

¹³ 1999. évi LXIX. törvény a szabálysértésekről 14. (1) és 15. §

¹⁴ 1999. évi LXIX. törvény a szabálysértésekről 14. § (2) és 24. § (1)

¹⁵ 2010. évi LXXXVI. törvény a közbiztonság javítása érdekében szükséges egyes törvénymódosításokról 1., 2., 4. és 5. §

¹⁶ V. ö. Nagy Ferenc: A szabadságelvonással járó szankciókról az új Btk.-ban. = Börtönügyi Szemle 2014/4., 1-18. o., 11. o.

¹⁷ 1950. évi II. törvény a büntetőtörvénykönyv általános részéről 32. § (2) és 1961. évi V. törvény a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről 37. §

¹⁸ 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről 40. §

¹⁹ Fontos azonban kiemelni, hogy egy ENSZ Titkársága által 1960-ban készített jelentés már rögzítette, hogy a rövid tartamú szabadságvesztés nem egzakt jogi fogalom, annak tartamát és az azzal fenyegetett bűncselekmények körét az országoként eltérő szabályozási, illetőleg jogalkalmazási gyakorlat határozza meg. V. ö. Bagossy Mária: Gondolatok a büntetőjogi elzárásról. = Iustum Aequum Salutare 2020/2., 101-112. o., 106. o.

A rendszerváltást követően ugyanakkor az 1993. évi XVII. törvény a szabadságvesztés generális minimumát három hónapról egy napra szállította le.²⁰ Ez a jogtechnikai megoldás gyakorlatilag a Csemegi-kódex egynapos vétségi fogházminimumához való visszatérést jelentette,²¹ de az ilyen rövid tartamú szabadságelvonás lehetővé tétele legkevésbé sem állt összhangban a 20. század második felének nemzetközi tendenciáival.²² Az 1970-es évek végétől ugyanis felerősödtek a börtönártalmak és a stigmatizáció elkerülését célzó reszocializációs törekvések, a kriminálpolitikai gondolkodásba beszivárogtak a diverziós elméletek, és mindezek felerősítették a rövid tartamú szabadságvesztés helyébe lépő olyan szankciók iránti igényt, amelyek képesek az áldozat, a társadalom, sőt az elkövető hosszú távú érdekeit is érvényre juttatni.²³ E folyamattal összhangban a rövid tartamú szabadságvesztés hátrányos következményeire már az ENSZ Titkársága által 1960-ban készített, majd a szervezet II. Bünyldözési és Büny megelőzési Kongresszusán elfogadott jelentés is felhívta a figyelmet,²⁴ az 1980-as VI. Kongresszus alkalmával elfogadott nyolcadik határozat, kiegészülve az 1985-ös 16. számú határozattal, illetőleg az 1990-es Kongresszus jelentéseivel pedig új utak keresésére, a szabadságvesztés alternatíváinak kifejlesztésére kötelezte a tagállamokat.²⁵ Szintén említésre méltó körülmény, hogy Magyarország Európa Tanácshoz történő csatlakozását követően az ET Miniszteri Bizottságának R(92)17. számú ajánlása is rögzítette, hogy a szabadságvesztés alternatív jogkövetkezményekkel szembeni ultima ratio jellegét különösen a rövid tartamú szabadságelvonás esetén kell szem előtt tartani.²⁶

A magyar büntetőpolitika változása hamarosan a nemzetközi szervezetek hazánkra is irányadó, többnyire soft law jellegű aktusaihoz közelítette a rövid tartamú szabadságelvonásra vonatkozó szabályozást, ugyanis a régi Btk. szankciórendszerében jelentős változásokat hozó 1998. évi LXXXVII. törvény két hónapra emelte fel a szabadságvesztés általános alsó határát.²⁷

Az 1998-as novellát követően azonban a nemzetközi szervezetek a korábbiaknál is aktívabban kezdtek el foglalkozni a rövid tartamú szabadságvesztés problémakörével. Ennek oka arra vezethető vissza, hogy a szakemberek a rövid ideig tartó szabadságelvonást már nem csak az elítéltek személyiségére gyakorolt káros hatások miatt vetették el, hanem azt

²⁰ 1993. évi XVII. törvény a büntető jogszabályok módosításáról 3. §

²¹ V. ö. 1878. évi V. törvénycikk a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről 25. §

²² A jogtudomány egyes képviselői szerint ugyanis az utóbbi évszázad egyik legfontosabb reformtörekvése Európában éppen a rövid tartamú szabadságvesztés visszaszorítása volt. V. ö. Kaiser, Günther: Kriminologie. Ein Lehrbuch. Heidelberg, Müller, 1980. 637 o., 295. o.

²³ Barabás A. Tünde: Börtön helyett egyezség? Mediáció és más alternatív szankciók Európában. Budapest, KJK-KERSZÖV, 2004. 243 o., 36-37. o.

²⁴ Bagossy 2020. 106. o.

²⁵ Barabás 2004. 56. o.

²⁶ Bagossy 2020. 106-108. o.

²⁷ 1998. évi LXXXVII. törvény a büntető jogszabályok módosításáról 2. §

összefüggésbe hozták az emberi jogi szempontból különösen problémás börtönzsúfoltság kérdésével. Az ET Miniszteri Bizottságának a büntetés-végrehajtási intézetek túlsúfoltságáról és a börtönnépeség inflálódásáról szóló R(99)22. számú ajánlása például már ebből a megfontolásból tett javaslatot a rövid tartamú szabadságvesztés háttérbe szorítására és a közösségi szankciók szélesebb körű alkalmazására.²⁸ Ezt követően a feltételes szabadságra bocsátásról szóló REC(2003)22. számú ajánlás foglalt állást akképpen, hogy amennyiben a szabadságvesztés olyan rövid tartamú, hogy a feltételes szabadságra bocsátás alkalmazása nem lehetséges, más intézkedések alkalmazása révén szükséges biztosítani a börtönártalmak csökkentését, illetőleg az elítélt társadalomba történő visszailleszkedésének elősegítését.²⁹ Az ENSZ 2010-es XII. Bűnüldözési és Bűnmegelőzési Kongresszusa alkalmával pedig egy külön munkacsoport foglalkozott a büntetés-végrehajtási intézetek zsúfoltságának csökkentését szolgáló stratégiákkal, amelynek jelentése ugyancsak kiemelte, hogy a rövid tartamú szabadságvesztések nagy száma hozzájárul a világszerte problémát jelentő embertelen elhelyezési körülményekhez.³⁰

Időközben a magyar 1978. évi IV. törvény koherenciája a gyorsütemű, és nem egyszer ellentmondásos módosítások miatt megbomlott, a felgyorsult tudományos fejlődés, az új bűnözési formák elleni küzdelem, továbbá az Európai Unióhoz történő csatlakozással együtt járó jogharmonizációs igények szükségessé tették egy új büntetőkódex megalkotását. A nagy volumenű kodifikációs folyamat pedig a büntetések rendszerét sem hagyta érintetlenül.³¹

A 2012. évi C. törvénnyel létrejött büntetőjogi szabályozás szankciórendszerét tekintve jelentős lépést tett a trichotómia irányába. A Btk. és a szabálysértési törvény egységes elvi alapokon nyugvó uniója ugyan nem valósult meg, de hazánk új büntetőkódexe átvette a szabálysértési jogban ismert elzárást, illetve a sportrendezvények látogatásától való eltiltást, mint önálló büntetéseket.³² A szabálysértési törvény „cserébe” megkapta az immár átváltoztatás nélkül is alkalmazható közérdekű munkát, elzárás helyett pedig kifejezetten a szabálysértési elzárás elnevezésű szankciót szabályozza.³³

A büntetőjogi elzárás, mint a személyi szabadság rövid időre történő elvonásában álló önálló joghátrány tehát közel hat évtized elteltével, az új Btk. hatálybalépésével vált újra

²⁸ Bagossy 2020. 108. o.

²⁹ Bagossy 2020. 108. o.

³⁰ Bagossy 2020. 107. o.

³¹ Tóth Mihály: Az új Btk. bölcsőjénél. = Magyar Jog 2013/9., 525-534. o., 529. o.

³² Tóth 2013. 529-530. o.

³³ 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről 7. §

büntetőjogi szankciórendszerünk részévé.³⁴ A jogalkotó a szabadságvesztés generális minimumát a legalább öt és legfeljebb 90 napra kiszabható elzárás maximális tartamára figyelemmel két hónapról három hónapra módosította.³⁵ Büntető törvénykönyvünk tehát továbbra is azt az európai viszonylatban elterjedt szabályozási módot követi, ahol a büntetőkódex a szabadságvesztést egységes büntetésként kezeli,³⁶ de az elzárás bevezetésével a jogalkotó egy különálló, mindössze időtartama és végrehajtási körülményei tekintetében eltérő szabadságbüntetési nemet honosított meg, ezzel gyengítve az egységes szabadságvesztés és differenciált végrehajtás elvét.³⁷ Egyetértek azzal az állásponttal, miszerint e jogtechnikai megoldás azon országok megoldásai felé nyitott, amelyek önálló büntetési nemként rendelkeznek a szabadságvesztés, illetve a szabadságelvonás különböző változatairól.³⁸

A magyar kodifikátor emellett a korábban ismertetett, jogi kötőerővel nem rendelkező nemzetközi dokumentumokban megjelenő elvárásokat is figyelmen kívül hagyta, hiszen hiába emelte három hónapra a szabadságvesztés alsó határát, a büntetőjogi elzárás bevezetése egyértelműen a rövid tartamú szabadságelvonás körének kiterjesztésére irányuló törekvésként értelmezhető.³⁹ Amennyiben viszont az európai szabályozási környezetre tekintünk, láthatjuk, hogy a magyar törvényhozó e szándéka a hazai büntetőjogi kodifikáció idején nem számított egyedülállónak. A kétezres évek elejére ugyanis több nyugati államban elhalványult a liszti vízió, és a törvényi büntetéssel való fenyegetés szintjén ma sem érvényesül maradéktalanul a rövid ideig tartó szabadságvesztés visszaszorítására irányuló törekvés.⁴⁰

2.2. A szabadságvesztés és az elzárás viszonya az új Btk.-ban

Az imént ismertetett fejlődési ív egyfajta keretes szerkezetet mutat, amelyben a büntetőjogi elzárás évtizedek után, teljesen új formában került vissza a magyar büntetőjog szankciós eszköztárába. Talán ennek is köszönhető, hogy a büntetőjogászok többségében már a tervezetek megismerésekor is kérdéssé vált, hogy miért szükséges a szabadságvesztés mellett

³⁴ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 33. § (1)

³⁵ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 36. § és 46. § (1)

³⁶ Vö. Nagy Ferenc: A hosszú tartamú szabadságvesztés büntetőjogi kérdéseiről rövid hazai áttekintés és nemzetközi kitekintés alapján. = Börtönügyi Szemle 2005/2., 7-18. o., 7-8. o.

³⁷ Soltész Tamás: Az elzárás büntetőjogi szankciórendszerünkben. = Büntetőjogi Szemle 2023/2., 53-57. o., 54. o.

³⁸ Európában tipikusan ilyenek a belga és francia szankciórendszerek, amelyekben a szabadságvesztés több, egymástól időtartamában, továbbá végrehajtási körülményeiben eltérő büntetési nemként van jelen. V. ö. Soltész 2023. 54. o.

³⁹ Soltész 2023. 54. o.

⁴⁰ A szomszédos Ausztriában, illetve Hollandiában ma is egy nap a szabadságvesztés generális minimuma, Dániában hét nap az általános alsó határ, Finnország, Norvégia és Svédország büntető törvénykönyve pedig egységesen 14 napban állapítja meg a szabadságvesztés minimumát. V. ö. Soltész 2023. 55. o.

egy másik személyi szabadság elvonásával járó büntetési nem bevezetése, ezáltal az egységes szabadságvesztés, differenciált végrehajtás hagyományának gyengítése.⁴¹

A hazai büntetőjog-tudomány képviselői között további vitákat indukált a büntető törvénykönyv tervezetének miniszteri indokolása, amely szerint az elzárás a rövid tartamú szabadságvesztés alternatívája lehet.⁴² A büntetés egyesek szerint nem szabadságvesztés, „egészen más, rövidebb is, humánusabb is mint a börtön”,⁴³ míg mások kizárólag formális jogtechnikai megoldásnak tekintik az elzárás önálló szankcióként történő szabályozását, illetve „címkézési csalást” vélnek felfedezni benne.⁴⁴ Utóbbi nézőpont képviselői szerint „a rövid tartamú szabadságelvonás szabadságvesztés akkor is, ha másként címkézzük”,⁴⁵ az elzárás tehát lényegében rövid ideig tartó szabadságvesztés.

A szabadságvesztés és az elzárás viszonyának vizsgálatakor tehát elsődlegesen arra a két kérdésre kell választ találnunk, hogy tulajdonképpen minek is minősül a hatályos büntetőjogunkban ismert elzárás, és miért volt szükség a rövid tartamú szabadságelvonás önálló szankciónemként történő szabályozására. E kérdések megválaszolásához pedig a jogelmélet téziseinek alapulvételével, az anyagi jogi és büntetés-végrehajtási jogi szabályozás összehasonlításával, valamint a gyakorlat elzáráshoz való hozzáállásának elemzése révén juthatunk közelebb.

2.2.1. „A rövid tartamú szabadságvesztés alternatívája”

Ahogy korábban említésre került, az elzárás a jogalkotó szándéka szerint a rövid tartamú szabadságvesztés alternatívájaként van jelen büntető törvénykönyvünkben.⁴⁶ Amennyiben az elkövetett bűncselekmény büntetési tételének alsó határa nem éri el az egyévi szabadságvesztést, akkor az elzárás – a többi büntetési nemhez hasonlóan – a szabadságvesztés helyett alkalmazható jogkövetkezményként jelentkezik.⁴⁷

Az elzárás esetén azonban alapvető eltérések figyelhetők meg a klasszikus értelemben vett alternatív szankciókhoz képest. A nemzetközi dokumentumok által népszerűsíteni kívánt alternatív jogkövetkezmények célja ugyanis összetettebb, a megtorlás ez esetben kiegészül

⁴¹ Pápai-Tarr Ágnes: A büntetőjogi elzárás büntetés-kiszabási tapasztalatai. = Jogtudományi Közlöny 2022/3., 104-112. o., 104. o.

⁴² Karsai Krisztina (szerk.): Nagykomentár a Büntető Törvénykönyvhöz. Budapest, Wolters Kluwer, 2022. 1224 o., 151. o.

⁴³ Tóth 2013. 533. o.

⁴⁴ Ambrus István: A szankciós szabályok és a büntetés-kiszabás néhány dilemmája Magyarországon (2010-2017). = Acta Universitatis Szegediensis: acta juridica et politica 2018/1., 15-26. o., 18. o. és Nagy 2014. 11. o.

⁴⁵ Gócza Ágnes: Az elzárás mint új büntetési nem a 2012. évi C. törvényben. = Büntetőjogi Szemle 2016/1-2., 23-26. o., 24. o.

⁴⁶ Karsai 2022. 151. o.

⁴⁷ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 33. § (4)

egyfajta resztoratív-reparatív funkcióval.⁴⁸ Az alternatív szankciók körébe alapvetően a pénzbüntetések, a jellemzően pártfogó felügyelettel kombinált felfüggesztett ítélezés, a közösségi szankciók, továbbá a kompenzáció, a mediáció, a különféle addikciók esetén alkalmazott ún. „kezdő szankciók”, és a koronavírus-járvány idején Európában is népszerűvé vált electronic monitoring tartoznak.⁴⁹ Ezek közös jellemzője, hogy a kölcsönös bizalom, illetve együttműködés elvén alapulnak, és nem szakítják ki a megtévedt elkövetőt a társadalomból.⁵⁰ Az elzárás *genus proximuma* ezzel szemben a személyi szabadság teljes elvonása, nem csupán annak korlátozása valamilyen feltétel vagy kötelezettség előírásával.⁵¹ A vizsgált büntetési nemhez fűződő miniszteri indokolás szerint ráadásul az elzárás főként azokkal az együttműködésre képtelen elkövetőkkel szemben alkalmazandó, akik szociális, gazdasági, családi vagy életkori viszonyaikra tekintettel a pénzbüntetést, illetőleg a közérdekű munkát nem képesek vagy nem akarják megfizetni, illetve ledolgozni, ezért velük szemben más büntetés kiszabása célszerűtlen lenne.⁵²

E lényeges különbségek ismeretében nem lehet véletlen, hogy az új Btk. hatálybalépése óta számos kiváló elméleti szakember fogalmazta meg azt a kritikát, amely szerint az elzárás nem tekinthető alternatív büntetésnek, hiszen a rövid tartamú szabadságvesztés helyettesítésére szolgáló szankciónak kizárólag a személyi szabadság elvonásával nem járó büntetések, intézkedések, valamint eljárásjogi sajátosságok minősülhetnek.⁵³ A korábban ismertetett eltérések alapján magam is egyetértek azzal az állítással, hogy a jogalkotó által együttműködésre képtelennek tekintett személyekkel szemben alkalmazandó szabadságelvonás nem a rövid tartamú szabadságvesztés helyettesítésére szolgáló alternatív szankció, hanem – a

⁴⁸ Barabás 2004. 77. o.

⁴⁹ V. ö. Barabás 2004. 64-76. o. és Burchett, Julia et al.: Prisons and detention conditions in the EU. Brüsszel, Európai Unió, 2023. 119 o., 85-88. o.

A szabadságvesztés helyettesítésére szolgáló szankciók irodalma egyébként szinte kimeríthetetlen. A leírtakat alátámasztó példaként álljon itt Kerecsi Klára: Az alternatív szankciók helye és szerepe a büntetőjog szankciórendszerében. = Büntetőjogi Kodifikáció 2001/2., 14-24. o., Detraz, Stéphan: La notion de peine alternative á l'emprisonnement. = Gazette du Palais 2016/4., 88-97. o. és Rodrigues, Anabela Miranda et al.: Non-custodial sanctions and measures in the Member States of the European Union. Coimbra, University of Coimbra, 2022. 106 o.

⁵⁰ V. ö. Heard, Catherine: Alternatives to imprisonment in Europe: A handbook of good practice. Róma, Antigone Edizioni, 2016. 37 o., 9. o.

⁵¹ Gócsa 2016. 24. o.

⁵² V. ö. Nagy 2014. 11. o. és Tóth 2013. 533. o.

⁵³ V. ö. Ambrus István: Some Thoughts on the Hungarian Criminal Sanctioning System. = Jogelméleti Szemle 2016/4., 2-10. o., 4. o., Hollán Miklós: Az új Büntető Törvénykönyv. In: Jakab András – Gajduschek György (szerk.): A magyar jogrendszer állapota. Budapest, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet, 2016. 344-384. o., 376. o. és Karsai Krisztina – Szomora Zsolt: Criminal Law in Hungary. Second Edition. The Netherlands, Wolters Kluwer International, 2015. 248 o., 117. o.

kodifikátor feltehető szándékának megfelelően – egy pénzbüntetésnél és közérdekű munkánál súlyosabb, de a gyakorlatban általában bevált „kvázi alternatív” joghátrány.⁵⁴

2.2.2. Az elzárás, mint rövid tartamú szabadságvesztés?

Amennyiben elfogadjuk azt az állítást, hogy a vizsgált szankció nem a szabadságvesztés klasszikus értelemben vett alternatívája, felmerül a kérdés, hogy tekinthetünk-e az elzárásra egyenesen rövid tartamú szabadságvesztésként.

Korábban említésre került, hogy az új Btk. továbbra is egységes szankciónemként szabályozza a szabadságvesztést, de az elzárás képében egy önálló, attól csupán időtartama és végrehajtási körülményei tekintetében eltérő szabadságbüntetési nemet honosított meg.⁵⁵ E jogtechnikai megoldás miatt az elzárás és a szabadságvesztés azonossági fokának megítélése csak beható anyagi jogi és büntetés-végrehajtási jogi összehasonlítás eredményeként lehetséges, figyelembe véve az immár évtizedes bírói gyakorlat állásfoglalását is.

2.2.2.1. Anyagi jogi eltérések és rokon vonások

A büntető anyagi jogi szabályozás összevetése során magától értetődő elhatárolási szempont lehet, hogy a szabadságvesztés és az elzárás mind tartamában, mind pedig a tartam meghatározásában eltér egymástól. Előbbi szankció generális minimuma felnőttkorú elkövetők esetén három hónap, maximuma pedig 20, bünszervezetben, különös vagy többszörös visszaesőként történő elkövetés, illetve halmazati vagy összbüntetés esetén 25 év.⁵⁶ Az elzárás időtartama ehhez igazodva öt naptól 90 napig, azaz a szabadságvesztés új Btk. által felemelt alsó határáig terjedhet. Az években és hónapokban meghatározott tartamú szabadságvesztéssel szemben az elzárás időtartamát napokban kell meghatározni.⁵⁷

További különbség, hogy nincs lehetőség az egyazon elítélttel szemben kiszabott több elzárás összbüntetésbe foglalására, sem pedig a kiszabott elzárás végrehajtásának felfüggesztésére, hiszen az összbüntetésbe foglalás kizárólag végrehajtandó szabadságvesztés, a feltételes elítélés imént említett formája pedig kizárólag szabadságvesztés esetén alkalmazható.⁵⁸ Az elzárás továbbá visszaesői minőséget sem eredményez, és nem található hozzá kapcsolódó büntetési tételkeretet emelő rendelkezés.⁵⁹ A törvényi mentesítésre

⁵⁴ Soltész 2023. 53-54. o.

⁵⁵ Soltész 2023. 54. o.

⁵⁶ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 36. §

⁵⁷ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 46. § (1)

⁵⁸ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 85. § (1) és 93. § (2)

⁵⁹ Karsai 2022. 154. o.

vonatkozó szabályok elzárás kiszabása esetén szintén kedvezőbbek, mint szabadságvesztés esetén, hiszen az elzárás nem eredményez büntetett előéletet.⁶⁰

Mindemellett elzárás kiszabása esetén – a büntetés rövid időtartamára tekintettel – az elkövető feltételes szabadságra bocsátására sincs lehetőség, ugyanis utóbbi szintén csak szabadságvesztés büntetés esetén alkalmazható.⁶¹ Ebből következik, hogy az elzárásra ítéltnek büntetését minden esetben ki kell töltenie. Ez a rendelkezés viszont ellentétes az ET Miniszteri Bizottságának korábban említett REC(2003)22. számú ajánlásával, amely valamennyi szabadságától megfosztott elítélt esetében szükségesnek tartja a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségének biztosítását, ehhez túlságosan rövid tartamú szabadságelvonás esetén pedig más intézkedések alkalmazása révén rendeli biztosítani a reintegrációs célokat.⁶² Miután az elzárásra ítélték még a szabadságvesztésre ítélték bizonyos csoportjai számára biztosított büntetés-végrehajtási jogintézményeket, így a társadalmi kötődés programot vagy a reintegrációs őrizetet sem vehetik igénybe,⁶³ a magyar jogalkotó részéről érthető az a törekvés, hogy a rövid tartamú szabadságvesztésre vonatkozó nemzetközi előírásoknak meg nem felelő jogkövetkezményt a szabadságvesztéstől teljesen független szankciónemként állítsa be.

E törekvés azonban nem tekinthető igazán sikeresnek, hiszen a magyar büntetőkódexben foglalt eltérések alapján tekinthetünk ugyan önálló büntetési nemként az elzárásra, de az Európa Tanács és más nemzetközi szervezetek dokumentumai, azok elnevezésétől függetlenül, minden szabadságelvonással járó, büntetés-végrehajtási intézetben végrehajtott szankcióra egyaránt vonatkoznak.⁶⁴ A Btk. pedig kifejezetten és félreérthetetlenül rögzíti, hogy az elzárást büntetés-végrehajtási intézetben kell végrehajtani.⁶⁵

2.2.2.2. Büntetés-végrehajtási kérdések

Az elzárást a büntető törvénykönyv és a 2013. évi CCXL. törvény (Bv.tv.) értelmében külön jogszabályban kijelölt büntetés-végrehajtási intézetekben hajtják végre, és amennyiben a büntetések végrehajtásáról szóló törvény valamely elzárást érintő kérdésről nem rendelkezik, akkor a végrehajtásra a szabadságvesztés legenyhébb, fogház fokozatára irányadó szabályokat kell alkalmazni.⁶⁶ Lényeges kiemelni azonban, hogy az elzárásra ítéltet a végrehajtás során

⁶⁰ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 100. § (1) a)

⁶¹ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 38-40. § és 42-45. §

⁶² Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága REC(2003)22. számú ajánlása a feltételes szabadságra bocsátásról, Függelék, II/4. pont

⁶³ Bagossy 2020. 108. o.

⁶⁴ Bagossy 2020. 111. o.

⁶⁵ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 46. § (2)

⁶⁶ 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról 273. § (2)-(3)

el kell különíteni a szabadságvesztésre ítéltektől és a letartóztatottaktól, de a szabálysértési elzárást töltő elkövetőkkel együtt helyezhetők el.⁶⁷

Az elzárásra ítélt személyek ezen túlmenően egyértelműen kedvezőbb feltételek között töltik büntetésüket a szabadságvesztésre ítéltéknél, hiszen a büntetés végrehajtására számos tekintetben a fogház fokozatnál is enyhébb szabályok vonatkoznak. Az elzárásra ítéltet – a teljesség igénye nélkül – megilleti a saját ruha viselésének joga, a szabadságvesztésre ítélték egyszeri lehetőségével szemben havonta legalább két alkalommal fogadhatnak látogatót, nem havonta, hanem hetente kaphatnak csomagot, és részükre heti négy óra, továbbá ezen felül jutalomként rendkívüli kimaradás is engedélyezhető, amelynek tartama az elzárásba beleszámít.⁶⁸ A szabadságvesztés esetén is alkalmazható végrehajtási fenytések közül a magánelzárás szabályai elzárás esetén szintén kedvezőbbek, ugyanis annak tartama elzárás esetén legfeljebb öt, míg fogház fokozatban 10 napig terjedhet, kivéve, ha az elítélt dolgozik.⁶⁹

A végrehajtás megkezdésének elhalasztására szabadságvesztés és elzárás esetén egyaránt van jogszabály által biztosított lehetőség. Előbbi esetben a Bv.tv. feltételként határozza meg, hogy a kiszabott büntetés tartama két év vagy annál rövidebb legyen, de elzárás esetén – a szabadságelvonás alapvetően rövid időtartamára tekintettel – a halasztás nem tartamhoz kötött.⁷⁰ Az elzárás végrehajtása kapcsán kiemelendő továbbá, hogy amennyiben az elzárást kiszabó ügydöntő határozat jogerőre emelkedésekor az elkövető szabadságvesztés büntetését vagy javítóintézeti nevelését tölti, illetve más ügyben letartóztatásban van, akkor az elzárást a szabadságvesztés kitöltését, a javítóintézetből történő elbocsátást, illetőleg a letartóztatás megszüntetését követően kell végrehajtani.⁷¹

Az elzárás vagy annak hátralévő része nem hajtható végre, ha az ügydöntő határozat jogerőre emelkedését követően az elítélt a szülést követően gyermekének gondozásáról egy éven át saját háztartásában gondoskodott vagy egy éven át saját háztartásában kizárólag maga gondoskodott, legalább egy évig gyermekgondozási díjban vagy gyermekgondozást segítő ellátásban részesült, továbbá, ha öt évet vagy azt meghaladó időt töltött szabadságvesztésben, letartóztatásban, kényszergyógykezelésben vagy előzetes kényszergyógykezelésben, illetve két

⁶⁷ 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról 273. § (4)-(5)

⁶⁸ Az elzárásra ítéltet megillető kedvezményeiről és jutalmakról v. ö. 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról 275. § és 276. § (1)

⁶⁹ Az elzárásra ítélttel szemben alkalmazható fenytésekről v. ö. 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról 276. § (2)

⁷⁰ 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról 39. § (1) és 40. § (1)

⁷¹ 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról 274. § (1)

évet vagy azt meghaladó tartamot javítóintézetben. Ugyancsak nem hajtható végre a vizsgált szankció, ha az elítélt olyan szabadságvesztés büntetést tölt, amely mellett a bíróság egyúttal kiutasítását is elrendelte, hiszen ilyenkor a szabadságelvonás kitöltését követően a nem magyar állampolgár kiutasításának végrehajtására kerül sor.⁷² Ezekben az esetekben a rövid tartamú szabadságelvonás végrehajtása vagy az elkövető személyére tekintettel nem lenne célravezető, vagy a gyors cserélődés, valamint az újbóli befogadással, felszereléssel, leszereléssel és szabadítással járó adminisztrációs terhek érintenék negatívan a büntetés-végrehajtási intézetek személyzetét, és közvetetten a többi fogvatartottat, az egyébként is jelentős létszámú börtönnépesség fenntartásáról és további növeléséről nem is beszélve.⁷³

A börtönpopuláció magas száma ugyanakkor nem kizárólag magyar jelenség, és azt nem önmagában a rövid tartamú szabadságelvonások idézik elő. Az ENSZ korábban említett munkacsoportja már 2010-ben megállapította, hogy a börtönök zsúfoltsága különösen a hosszú időtartamú, illetve életfogytig tartó szabadságvesztések gyakori alkalmazására vezethető vissza. A rövid tartamú szabadságelvonások viszont szintén hozzájárulhatnak az elhelyezési körülmények romlásához, ugyanis azokat rendszerint sorozatos elkövetőkkel szemben alkalmazzák, akik meglehetősen korlátozott rehabilitációs tevékenységben vehetnek részt, így a javító-nevelő funkció esetükben kizárt, a visszaesés esélye ellenben nagy.⁷⁴

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjogát elemző tanulmányok mindemellett arról számolnak be, hogy a rövid tartamú szabadságvesztés, így az elzárás végrehajtása is a kínzás és embertelen bánásmód tilalmába ütközhet, amennyiben az elhelyezési körülmények olyan súlyosan sértik az emberi méltóságot, hogy az abból fakadó fájdalom és szenvedés eléri az EJEB által meghatározott szintet. Az alapjogokat sértő elhelyezési körülmények tehát nemcsak a szabadságvesztésre ítéleteket, hanem az elzárást töltőket is hátrányosan érinthetik.⁷⁵ Az elzárásra ítélték előzőekben ismertetett többletjogai ugyanakkor valószínűleg inkább ahhoz vezethetnek, hogy a börtönártalmak minimalizálását célzó körülmények biztosítása érdekében tovább romlanak a hosszabb időtartamú szabadságvesztésre ítélték körülményei.⁷⁶

A szabadságvesztés és elzárás végrehajtására vonatkozó szabályozás összevetése alapján szintén kirajzolódni látszik az a jogalkotói szándék, amely az elzárást legalább „kvázi

⁷² Az elzárás végrehajthatóságának hiányáról v. ö. 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról 278. §

⁷³ V. ö. Bogotyán Róbert: A zsúfoltság csökkentésének útjai a börtönépítésen túl. = Börtönügyi Szemle 2015/1., 26-41. o., 32. o. és Pápai-Tarr 2022. 106. o.

⁷⁴ Bagossy 2020. 107. o.

⁷⁵ V. ö. Bagossy 2020. 109-111. o.

⁷⁶ Pápai-Tarr Ágnes – Kiss Anna: Konferencia az új Btk. vitás kérdései ürügyén. = Ügyészek Lapja 2014/3-4., 119-126. o., 124. o. és Pápai-Tarr 2022. 106. o.

alternatív” büntetésként igyekeznek aposztrofálni. Az elzárásra ítélték enyhébb végrehajtási körülményei és többletjogai, továbbá a szankciónem másodlagosságára utaló, az elzárás végrehajtásának elhalasztására, félbeszakítására, valamint végrehajthatósága megszűnésére vonatkozó rendelkezések mind ezt igazolják. Ezek a szabályok viszont önmagukban, reintegrációs programok nélkül nem alkalmasak arra, hogy érdemben csökkentsék a rövid tartamú szabadságelvonások börtönnépességre gyakorolt káros hatásait. A büntetés-végrehajtási intézetek zsúfoltságával és elhelyezési körülményeivel kapcsolatos problémák ugyanúgy jelentkeznek az elzárással, mint a szabadságvesztéssel kapcsolatban, amelyekre az sem jelent megoldást, ha az elzárásra ítélték privilegizálása révén a hosszabb időre elítéltek emberi jogai szenvednek további, súlyosabb sérelmet.

2.2.2.3. Mit mutat a jogalkalmazói gyakorlat?

Amíg a büntető anyagi jogi és büntetés-végrehajtási jogi szabályozás kifejezetten törekszik arra, hogy törvényi szinten az elzárás a szabadságvesztéstől független, alternatív szankciónak tűnjön, a bírói gyakorlat sajátosan áll hozzá az immár évtizedes büntetési nemhez. A kétarcú jogalkalmazásban, ahogyan az a későbbiekben is látható lesz, az elzárás „kvázi alternatív” jellege általában bevált, hiszen a szankciónem alkalmazási körét a bírói gyakorlatban elsődlegesen a szabadságvesztés „helyettesítésére” vonatkozó általános részi rendelkezések teremtik meg.⁷⁷ A jogalkalmazás ugyanakkor a büntetések átlagos időtartamát tekintve nem az 1978. évi IV. törvényben szabályozott rövid tartamú szabadságvesztés alternatívájaként tekint az elzárásra, hanem lényegében ahhoz hasonló módon és körben alkalmazza azt. A régi Btk. utolsó időállapota szerint ugyanis két hónapnál rövidebb szabadságelvonás felnőtt korúakkal szemben nem volt kiszabható, a bíróságok pedig ma is jellemzően 60 és 90 nap közötti tartamban alkalmazzák a vizsgált szankciót.⁷⁸

Megállapítható tehát, hogy a gyakorlatban hiába dominál az elzárás „kvázi alternatív” jellege, a bíróságok – a jogalkotó akaratával és jogtechnikai törekvéseivel némileg szembe menve – rövid tartamú szabadságvesztésként tekintenek e szankcióra, és a büntetés-kiszabás évről évre fokozatosan a régi Btk. hatálya idején kialakult, rövid ideig tartó szabadságvesztéssel kapcsolatos jogalkalmazás irányába mozdul el.⁷⁹

⁷⁷ V. ö. Karsai 2022. 124-125. o. és Soltész 2023. 54. o.

⁷⁸ V. ö. Soltész 2023. 54. és 57. o.

⁷⁹ Soltész 2023. 57. o.

2.3. Az erőssorrend és az együttes büntetéskiszabás

Amennyiben teljeskörű következtetéseket kívánunk levonni az elzárás magyar szankciórendszerben elfoglalt helyéről, az elzárás és a szabadságvesztés egymáshoz való viszonyának tisztázása után célszerű az előbbi szankciót tágabb kontextusban, a 2012. évi C. törvényben szabályozott összes büntetés relációjában vizsgálni.

A büntető törvénykönyvben felsorolt első négy büntetési nem eredetileg súlyossági sorrendben került szabályozásra, de a Kúria későbbi jogértelmezése szerint a pénzbüntetés és a közérdekű munka bizonyos esetekben mindennemű differenciálás nélkül állhat egy sorban.⁸⁰ Az elzárás tehát a büntetési nemek katalógusának erőssorrendjében közvetlenül a vele szoros rokonságban álló szabadságvesztés után helyezkedik el, megelőzve a klasszikus alternatív szankciókat, a pénzbüntetést és a közérdekű munkát.⁸¹

A büntetés végrehajtásának felfüggesztésére és a feltételes szabadságra bocsátásra viszont kizárólag szabadságvesztés esetén van lehetőség, így a szankciónemek között kialakított súlyossági sorrend bizonyos esetekben megbomlani látszik. Kimondva vagy kimondatlanul maga a jogalkotó is érzékeli, hogy a minden esetben teljes tartamában kitöltendő elzárás hátránytartalma nagyobb a feltételes elítélés egyik formájaként ismert végrehajtásában felfüggesztett szabadságvesztésnél. E tény törvényhozás általi elismerésére utal az a büntetőeljárási jogban megjelenő szabály, miszerint felfüggesztett szabadságvesztés a terhelt személyes jelenléte nélkül, büntető végzésben is kiszabható, de a Btk. szerint kevésbé súlyos elzárás kiszabására ilyen keretek közt nincs lehetőség.⁸²

A jelenlegi szabályok alapján ugyanakkor a végrehajtásában felfüggesztett szabadságvesztés – a végrehajtás esélyének fennállása miatt – súlyosabb büntetés, mint az elzárás. A bírói gyakorlat szerint a súlyosítási tilalmat nem sérti, ha a bíróság a terhelt terhére bejelentett fellebbezés hiányában a felfüggesztett szabadságvesztést elzárásra változtatja.⁸³ Kérdéses ugyanakkor, hogy az elzárás szabadságvesztéssel szembeni, korábban ismertetett előnyei kompenzálják-e azt a hátrányt, hogy az elítéltnak bizonyos időre mindenképpen büntetés-végrehajtási intézetbe kell vonulnia, és saját bőrén kell megtapasztalnia a börtönártalmakat, valamint a társadalmi előítéleteket.⁸⁴

E nem teljes mértékben koherens erőssorrend azonban másik oldalról egyértelműen megfelel a miniszteri indokolás elzárás alkalmazási körével kapcsolatos magyarázatának. A

⁸⁰ V. ö. Bfv.1017/2018/7. és Bfv.138/2019/10.

⁸¹ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 33. § (1)

⁸² 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról 740. § (2) a)

⁸³ V. ö. Bfv.756/2017/7. és Bfv.456/2019/9.

⁸⁴ Pápai-Tarr 2022. 107. o.

szankciónem közérdekű munka és pénzbüntetés előtt történő elhelyezése, kiegészülve annak felfüggesztett szabadságvesztésnél is súlyosabb hátránytartalmával, arra enged következtetni, hogy az elzárás valóban az együttműködésre képtelen terheltekkel szemben kerülhet kiszabásra, akik a közérdekű munkát nem tudják vagy nem akarják ledolgozni, illetve képtelenek a pénzbüntetés kifizetésére, a feltételes elítélés pedig velük szemben nem célravezető.⁸⁵ Többek között ezt támasztja alá az a kimutatás is, amelyből megállapítható, hogy az elzárásra ítélték körében erősen felülreprezentált a mindössze általános iskolát végzettek aránya, akiket szintén nagy számmal a szakmunkások követnek.⁸⁶

Az új Btk. fontos kitétele tartalmaz arra vonatkozóan, hogy szabadságvesztés mellett nem szabható ki elzárás, tekintettel mindkét jogkövetkezmény szabadságelvonó jellegére.⁸⁷ Ebben a tilalomban egyesek a korábban ismertetett „címkézési csalás” kiküszöbölését vélik felfedezni,⁸⁸ amelyre a büntetőkódex különleges jogtechnikai megoldásából fakadóan mindenképp szükség volt. A két büntetési nem együttes alkalmazása ugyanis odavezetne, hogy a kétszeresen is szabadságelvonással sújtott elítélt szabadságvesztésének végrehajtását követően köteles lenne megkezdeni a vele szemben kiszabott elzárás végrehajtását. Az ilyen gyakorlat pedig inhumánus voltán túl a börtönszűfoltosság és a büntetés-végrehajtás adminisztrációs terhei szempontjából is meglehetősen előnytelen lenne.

A büntető törvénykönyv kizárja a közérdekű munka és a szabadságvesztés együttes alkalmazását,⁸⁹ de az elzárás vonatkozásában nem tartalmaz ilyen tilalmat. Ebből az következik, hogy a miniszteri indokolás alkalmazási körrel kapcsolatos megállapításával ellentétben még a maximális tartamú, azaz 90 napos elzárás mellett sincs jogszabályi akadálya a közérdekű munka elrendelésének, valamint végrehajtásának.⁹⁰ Ezt a megoldást a magyar szakirodalomban többen is érthetetlennek, illetve aggályosnak tartják, hiszen a közérdekű munka nem vonja el, de ugyancsak korlátozza az elítélt szabadságát a munkavégzés tartamában, ezért szabadságvesztés és szabálysértési elzárás mellett sem alkalmazható.⁹¹ Ráadásul a szabadságvesztés és a közérdekű munka együttes kiszabásának tilalmánál a szabadságvesztés tartamának nincs jelentősége, elviekben tehát három hónap szabadságvesztés mellett nem rendelhető el közérdekű munka, de 90 nap elzárás mellett igen.⁹²

⁸⁵ Gócza 2016. 24. o.

⁸⁶ Pápai-Tarr 2022. 110. o.

⁸⁷ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 33. § (6)

⁸⁸ Ambrus 2018. 18. o.

⁸⁹ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 33. § (6) a)

⁹⁰ Karsai 2022. 151-152. o.

⁹¹ 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről 7. § (3)

⁹² Karsai 2022. 152. o.

Egy másik álláspont szerint a szabadságvesztés és a közérdekű munka együttes kiszabási tilalmának praktikus indoka, hogy a szabadságvesztés mellett kiszabott közérdekű munkavégzés végrehajtása rendkívül megnehezülne, a rövidebb tartamú elzárás kitöltését követően ugyanakkor nincs akadálya a végrehajtásnak.⁹³ Ez az állítás önmagában elfogadható, de ellentétben áll a súlyossági sorrend és az indokolás alapján korábban levont következtetéssel. Különösen érdekes megoldás lenne továbbá, ha a tilalom ez okból nem vonatkozna az elzárás büntetésre, miközben a jellemzően együttműködő terheltekkel szemben kiszabott, közérdekű munkavégzést lehetővé tevő végrehajtásában felfüggesztett szabadságvesztésre igen.⁹⁴ A bírói gyakorlat immáron évtizedes tapasztalatai mindennek ellenére azt igazolják, hogy a jogalkotó nem csupán „megfeledkezett” a tilalom kimondásáról, ugyanis a jogalkalmazásban előfordul az elzárás és a közérdekű munka együttes kiszabása. Az ilyen ítéletek elenyésző száma viszont alátámasztja azt a feltevést, miszerint az elzárás legtöbb esetben azok büntetése, akiknél a közérdekű munka végrehajtása feltehetőleg akadályba ütközne, illetve alkalmatlan lenne a tőle elvárt javító, nevelő hatás kiváltására.⁹⁵

Ami a többi büntetési nemet illeti, a jogalkotó azok elzárás mellett történő alkalmazására is lehetőséget biztosít, mind elzárással fenyegetett bűncselekmények esetén, mind pedig a szankciónem „alternatív” esetkörében.⁹⁶ A gyakorlat azonban az esetek elenyésző százalékában él ezzel a lehetőséggel, hiszen a jogalkotó által célzott elkövetői kör esetén a pénzbüntetés behajtása is a közérdekű munka végrehajtásához hasonló nehézségekbe ütközne, a többi jogkövetkezmény pedig főként az individualizációt hivatott szolgálni, ezért ezek speciális alkalmazási feltételekkel rendelkeznek.⁹⁷ Az elzárás mellett leggyakrabban alkalmazott büntetés egyébként a járművezetéstől eltiltás, amelyet – az imént kifejtettek ellenére – a közérdekű munka és a pénzbüntetés követ. Foglalkozástól eltiltás, kitiltás, sportrendezvények látogatásától való eltiltás és kiutasítás csupán szórványosan, mindössze egy-két esetben került kiszabásra elzárással együtt.⁹⁸

⁹³ Gál István László – Szűcs András: A büntetések. In: Polt Péter (szerk.): Új Btk. Kommentár. 2. kötet. Budapest, Nemzeti Közszerológati és Tankönyv Kiadó, 2013. 231 o., 14. o.

⁹⁴ Külföldi példák sora mutatja, hogy léteznek olyan szabályozási megoldások, melyek a felfüggesztett szabadságvesztést kifejezetten közérdekű munkával kombinálják. V. ö. Sipos Ferenc: Munkával kapcsolatos szankciók a magyar büntetőjogban. Budapest, HVG-ORAC, 2019. 376 o.

⁹⁵ Soltész 2023. 56. o.

⁹⁶ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 33. § (4)-(5)

⁹⁷ Soltész 2023. 57. o.

⁹⁸ V. ö. Soltész 2023. 56. o.

A Kúria korábban azt is leszögezte, hogy a közügyektől eltiltás mellékbüntetés is büntetés, amely a büntető törvénykönyv normaszövege alapján elzárás mellett nem szabható ki, és amelynek ilyen jellegű, törvénytörő alkalmazása felülvizsgálat tárgya lehet.⁹⁹

Végezetül arról is érdemes említést tenni, hogy a büntetőkódex által nevesített intézkedések közül elzárás kiszabása mellett alkalmazható az elkobzás, a vagyoneklobzás, valamint az elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tétele. Fiatakorúak esetén ugyanakkor a javítóintézeti nevelés, mint speciális, szabadságelvonással járó intézkedés a szabadságvesztéshez hasonlóan kizárja, illetőleg a fiatakorúakkal szembeni büntetéskiszabás elveire figyelemmel megelőzi az elzárás alkalmazását.¹⁰⁰

2.4. Az elzárás a Btk. különös részében

2.4.1. Az elzárás, mint a legenyhébb különös részi büntetés

A 2012. évi C. törvény hatálybalépése óta a jogszabály különös részében konkrétan nevesített legenyhébb büntetés az elzárás. Amennyiben csak ezt vesszük figyelembe, szomorúan konstataálhatjuk, hogy az egyes bűncselekmények fenyegetettségi szintjének legalján és legtetején egyaránt szabadságelvonás szerepel. Ahogy Tóth Mihály egy évtizeddel ezelőtt fogalmazott: „[e]zt a tényt a harmadik évezred elején még tőlünk keletebbre is nehéz lesz elmagyarázni.”¹⁰¹

A statisztikai adatok ugyanakkor azt igazolják, hogy a helyzet közel sem ennyire drámai. A 2022-ben jogerősen befejezett 55.575 büntetőeljárás mindössze 3,02%-ában, 1.677 alkalommal szabtak ki elzárást. Ezzel szemben pénzbüntetést 23.656 esetben, az összes ügy 42,57%-ában, közérdekű munkát pedig 6.889-szer, ami az összes eset 12,40%-a.¹⁰² Az imént ismertetett adatok a bíróságok azon hozzáállásból következnek, amely főként két és három hónap közötti rövid tartamú szabadságvesztésként tekint az elzárásra. Nemzetközi dokumentumok sokasága rögzíti ugyanis, hogy a szabadságvesztés büntetést végső eszköznek kell tekinteni, ezt az elvet pedig különösen a rövid tartamú szabadságelvonás esetén kell szem előtt tartani.¹⁰³ Az Európa Tanács emellett rendszeresen az alternatív és közösségi szankciók szélesebb körű alkalmazására tesz javaslatot a börtönpopuláció csökkentése érdekében, hiszen

⁹⁹ Bfv.882/2019/5.

¹⁰⁰ V. ö. Karsai 2022. 152. o. és 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 106. § (2)

¹⁰¹ Tóth 2013. 532. o.

¹⁰² V. ö. OBH: Statisztikai adatok. Jogerősen befejezett büntetőeljárások vádlottainak statisztikai adatai.

¹⁰³ V. ö. Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága R(92)17. számú ajánlása a büntetéskiszabás egyöntetűségéről, Függelék, B/5. pont

e szankciók hatékony végrehajtása kínálhat reális alternatívát a rövid tartamú szabadságvesztéssel és az embertelen végrehajtási körülményekkel szemben.¹⁰⁴

A nemzetközi elvárásokat pedig a magyar törvényhozás sem hagyhatta teljesen figyelmen kívül. A jogalkotó ezért lehetővé tette, hogy az elzárással fenyegetett deliktumok esetén a bíróság önállóan alkalmazzon közérdekű munkát, pénzbüntetést, foglalkozástól eltiltást, járművezetéstől eltiltást, kitiltást, sportrendezvények látogatásától való eltiltást vagy kiutasítást. A Btk. alapján e büntetések közül egyszerre több is kiszabható, illetve a korábban leírtaknak megfelelően arra is van törvény adta lehetőség, hogy e szankciónemek elzárás mellett, azzal együttesen kerüljenek kiszabásra.¹⁰⁵ A vizsgált büntetési nem látszólag jelentős különös részi szerepe e rendelkezések gyakori alkalmazásával a bírói gyakorlatban pusztá formalitássá válik.

2.4.2. Az elzárással fenyegetett bűncselekmények büntetéskiszabási tapasztalatai

A Btk. különös része jelenleg 17 bűncselekmény 18 esetét rendeli elzárással szankcionálni, amelyek többsége korábbi büntetőkódexünkben még nem szerepelt, vagy amelyek elkövetőit büntetőjogunk 2013. június 30-ig kizárólag pénzbüntetéssel fenyegette.¹⁰⁶ Ezek közé tartozik:

- a méreggel visszaélés,
- a magántitok megsértésének alapesete,
- a levéltitok megsértésének alapesete,
- a jogellenesen átalakított személyszállítást végző jármű vezetésének vétsége,
- a korlátozott terjesztésű minősített adattal visszaélés vétsége és a minősített adattal visszaélés gondatlan alakzata,
- a hatóság félrevezetésének privilegizált esete,
- a tanúvallomás jogosulatlan megtagadása,
- a mentő körülmény elhallgatása,
- a fogolyszökés vétsége,
- az önkényuralmi jelképek használata,
- az intellektuális közokirat-hamisítás gondatlan alakzata,
- a jogellenes bevándorlás elősegítése, támogatása vétségi alakzata,
- a járványügyi szabályszegés,
- a készpénz-helyettesítő fizetőeszköz hamisítására irányuló előkészület,

¹⁰⁴ Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága R(99)22. számú ajánlása a büntetés-végrehajtási intézetek túlszűfoltóságáról és a börtönnépesség inflálódásáról, Függelék, V/22. pont

¹⁰⁵ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 33. § (5)

¹⁰⁶ Karsai 2022. 152. o.

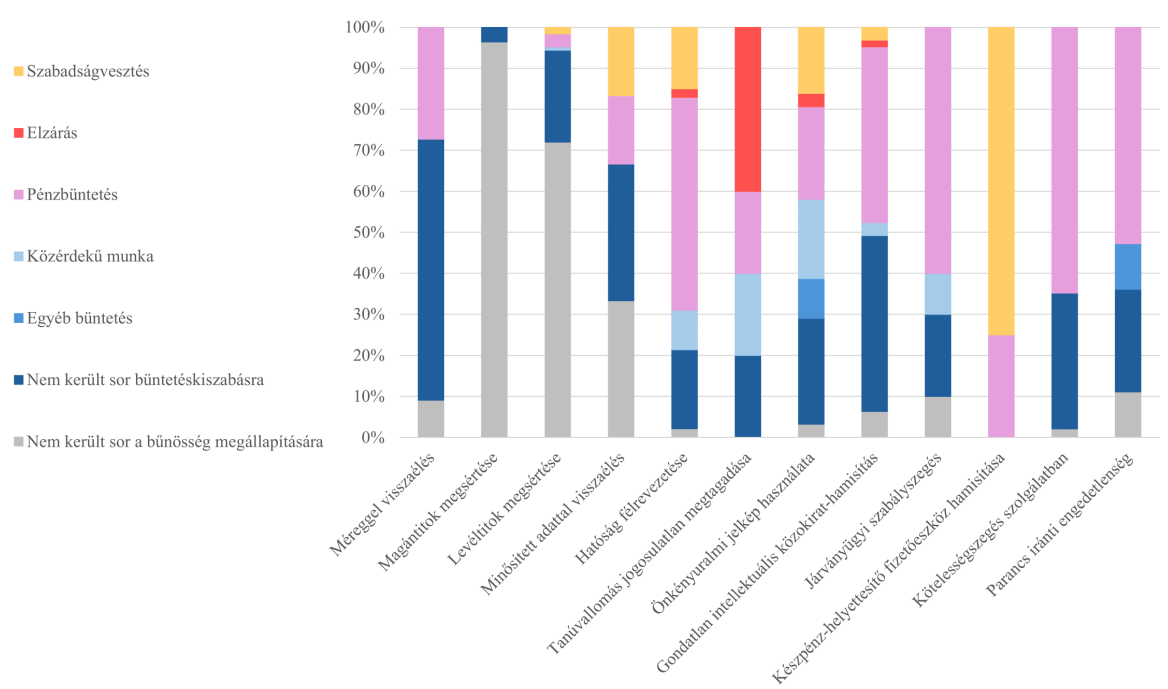
- a tiltott adatszerzés vétsége,
- a gondatlanságból elkövetett szolgálatban kötelességszegés, valamint
- a parancs iránti engedetlenség alapesete.

Annak érdekében, hogy az elzárás büntetési rendszerben elfoglalt helyéről pontos képet kapjunk, elengedhetetlen az imént felsorolt bűncselekményekre vonatkozó büntetéskiszabási gyakorlat rövid ismertetése.

Ez a megállapítás ugyanakkor kizárólag azokra a tényállásokra vonatkozik, amelyeknek létezik is a statisztikákban fellelhető gyakorlata, hiszen a jogellenesen átalakított személyszállítást végző jármű vezetésének vétségére, a fogolyszökés vétségére és a tiltott adatszerzésre vonatkozóan az OBH nyilvántartása nem tartalmaz adatokat. A jogellenes bevándorlás elősegítése vétségi alakzata kapcsán is hasonló helyzet állt elő, az e bűncselekménnyel kapcsolatos adatok ugyanis 2020-tól kezdődően érhetőek el, de az így vizsgálható három évben egyetlen büntetőeljárás sem zárult le jogerősen ilyen jellegű cselekmény miatt. A mentő körülmény elhallgatására vonatkozó adatokból pedig szintén az derül ki, hogy a vizsgált évtizedben nem zajlott jogerős bírói döntéssel befejezett büntetőeljárás ilyen ügyben.

A többi, gyakorlati szempontból vizsgálható elzárással fenyegetett bűncselekmény büntetéskiszabási tapasztalatait az alábbi diagramon foglaltam össze:

1. ábra: Az elzárással fenyegetett bűncselekmények miatt alkalmazott szankciók aránya (%)

Forrás: Saját szerkesztés az OBH statisztikai adatai alapján

Az ábra adatai alapján egyértelműen megállapítható, hogy a legtöbb bűncselekmény esetén elzárás kiszabására egyáltalán nem, vagy mindössze néhány alkalommal kerül sor, míg a szabadságelvonással nem járó szankciók sok esetben dominálnak. Szembetűnő továbbá, hogy bizonyos tényállások vonatkozásában kirívóan nagy arányban fordultak elő olyan esetek, ahol nem szabtak ki büntetést, mert a jogalkalmazó „beérte” valamely intézkedés – jellemzően megrovás vagy próbára bocsátás – alkalmazásával. Mindez újfent alátámasztja azt a tézist, amely szerint az elzárás büntetés elsődleges alkalmazási körét nem a büntető törvénykönyv különös részében azzal fenyegetett bűncselekmények teremtik meg, hanem a szankciónem „kvázi alternatív” jellegére vonatkozó általános részi rendelkezések.¹⁰⁷

Ez a gyakorlat több tényezőre vezethető vissza, amelyek origója, hogy a vizsgált bűncselekmények viszonylag ritkán fordulnak elő,¹⁰⁸ és a jogalkotó törvényi szinten is több ponton igyekezett kifejezésre juttatni azok csekély társadalomra veszélyességét. A szabadságvesztés helyett elzárással történő fenyegetés mellett a kisebb tárgyi súlyra utal a méreggel visszaélés, a levéltitoksértés, a hatóság félrevezetése, valamint az önkényuralmi jelkép használata szubszidiaritása, továbbá az intellektuális közokirat-hamisítás gondatlan, illetőleg a készpénz-helyettesítő fizetőeszköz hamisítása előkészületi jellege.¹⁰⁹ A minősített adattal visszaélés büntetési tételei pedig a minősített adat védelméről szóló törvény minősítési szintjeihez igazodnak, így elzárással kizárólag a korlátozott terjesztésű adatra kifejtett elkövetési magatartások büntetendők.¹¹⁰ Utóbbi bűncselekmény másik elzárással fenyegetett alakzata a törvény alapján jogosult személy, mint speciális alany által történő gondatlan elkövetés.¹¹¹

A magántitok és levéltitok megsértésének specialitása, hogy e magatartások miatt különösen ritkán kerül sor a felelősség megállapítására. Ennek oka, hogy a magánindítványra üldözendő, illetve magánvádas bűncselekmények jogellenességét a sértett beleegyezése

¹⁰⁷ Soltész 2023. 54. o.

¹⁰⁸ A 2013 és 2022 között jogerősen lezárt büntetőeljárások közül mindössze 11 állt összefüggésben méreggel visszaéléssel, 28 magántitoksértéssel, 125 levéltitoksértéssel, hat elzárással fenyegetett minősített adattal visszaéléssel, 187 a hatóság félrevezetésével, öt tanúvallomás jogosulatlan megtagadásával, 31 önkényuralmi jelkép használatával, 63 gondatlan intellektuális közokirat-hamisítással, 10 járványügyi szabályszegéssel, négy pedig készpénz-helyettesítő fizetőeszköz hamisításának előkészületével.

¹⁰⁹ V. ö. Görgényi Ilona et al.: Magyar büntetőjog – Különös rész. Budapest, Wolters Kluwer, 2020. 912 o., 186. o., Blaskó Béla et al.: Büntetőjog – Különös rész I. Budapest – Debrecen, Rejtjel Kiadó, 2021a. 563 o., 429. o. és Blaskó Béla et al.: Büntetőjog – Különös rész II. Budapest – Debrecen, Rejtjel Kiadó, 2021b. 510 o., 90., 110. és 318. o.

¹¹⁰ A 2009. évi CLV. törvény a minősített adat védelméről 5. § (4) bekezdése „Korlátozott terjesztésű!”, „Bizalmas!”, „Titkos!” és „Szigorúan titkos!” minősítésű adatok között tesz különbséget.

¹¹¹ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 265. § (2) és (6)

kizárhatja, a bíróság a felek közötti békítést célzó eljárást számos esetben megszüntetheti, továbbá a sértett sok esetben nem képes hatékonyan képviselni a vádat.¹¹²

Büntető kódexünk két különleges, de viszonylag gyakran előforduló katonai bűncselekményt, a kötelességszegés szolgálatban gondatlan alakzatát, valamint a parancs iránti engedetlenég alapesetét is elzárással rendeli szankcionálni.¹¹³ A statisztikai adatok alapján azonban ilyen magatartások miatt egyáltalán nem került sor szabadságelvonásra büntető törvénykönyvünk évtizedes fennállása alatt. A vizsgált katonai bűncselekmények esetén a pénzbüntetések abszolút túlsúlya figyelhető meg, amelyek mellett, valamint önálló szankcióként több esetben került sor speciális katonai mellékbüntetések és büntetések – rendfokozatban visszavetés, várakozási idő meghosszabbítása, lefokozás, illetőleg szolgálati viszony megszüntetése – kiszabására.¹¹⁴

A diagramon látható, Btk.-ban elzárással fenyegetett bűncselekmények miatt kiszabott szabadságvesztések relatíve nagy arányának magyarázatául szolgál, hogy a hatályos büntető törvénykönyvünk által ismert legsúlyosabb jogkövetkezményt az ábrán feltüntetett esetek szinte mindegyikében halmazati büntetésként szabta ki a bíróság. A vizsgált bűncselekmények közül ugyanis többre jellemző, hogy az a gyakorlatban más, súlyosabb bűncselekményekkel áll anyagi, vagy akár alaki halmazatban.¹¹⁵

Ami a kiszabott elzárásokat illeti, az elemzett bűncselekmények körében 10 év alatt mindössze nyolcszor alkalmazták az esetükre előírányzott szankciót. Ezek közül egy alkalommal szabtak ki 70 napos büntetést közszemlére tétellel megvalósult önkényuralmi jelképhasználat miatt, kétszer maximális tartamú, 90 napos szabadságelvonást hatóság félrevezetése és tanúvallomás jogosulatlan megtagadása okán, három esetben pedig 30 napos elzárást hatóság félrevezetésével, tanúvallomás jogosulatlan megtagadásával, illetőleg gondatlan intellektuális közokirat-hamisítással összefüggésben. Hatóság félrevezetése miatt

¹¹² V. ö. 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról 53. § (1), 766. § (2) és 771. § (1), valamint Kállai Kitti: A magánvádas eljárás elsőfokú bírósági eljárást megelőző részének sajátosságai. Nagykáta, Jogi Fórum, 2021. 27 o., 3-9. o. és Tóth-Juhász Szilvia: A magánvádas eljárás sajátosságai – a személyes meghallgatás lezárásával bezárólag. Salgótarján, Jogi Fórum, 2023. 25 o., 2-6. o.

¹¹³ Gondatlan kötelességszegés szolgálatban 2013 és 2022 között 142 alkalommal, parancs iránti engedetlenség 36 esetben fordult elő. A katonai bűncselekmények egymáshoz viszonyított gyakoriságáról és specialitásairól v. ö. Hautzinger Zoltán: A katonai büntetőjog rendszertana. Pécs, AndAnn Kiadó, 2010. 224 o., 56. o., Kardos Sándor István: A hivatásosok által elkövetett katonai bűncselekmények főbb jellemzői. = Belügyi Szemle 2015/6., 67-85. o., 76. o. és Zsigmond Csaba: A rendőrségi szolgálati jogviszonyban elkövetett kötelességszegés szolgálatban bűncselekmény miatt indult büntetőeljárások során felmerülő jogalkalmazási problémák. = Katonai Jogi és Hadijogi Szemle 2022/2., 27-54. o., 27. o.

¹¹⁴ V. ö. 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 135-140. §

¹¹⁵ A levéltitok megsértése jellemzően zaklatással és más alapvető jogok elleni, a minősített adattal visszaélés korrupciós bűncselekményekkel, a hatóság félrevezetése és a készpénz-helyettesítő fizetőeszköz hamisításának előkészülete a csalás és közokirat-hamisítás különféle eseteivel, az önkényuralmi jelkép használata pedig rongálással, garázdasággal és testi épség, illetve egészség elleni bűncselekményekkel áll halmazatban.

mindemellett egy 20 és egy 35 napig tartó büntetés is kiszabásra került. Összességében tehát megállapítható, hogy – a két elzárással fenyegetett igazságszolgáltatás elleni bűncselekményt leszámítva – indokolatlan e csekély tárgyi súlyú jogsértő magatartások szabadságelvonnással történő szankcionálása. A vizsgált bűncselekmények csekély társadalomra veszélyességének jogalkotó és jogalkalmazó általi kinyilvánítása ugyanis szabályozási anomáliát eredményez, amennyiben a törvény azok elkövetőit személyi szabadságtól való megfosztással fenyegeti, amely joghátrány hatályos büntetőjogunk rendszerében kétségkívül a legnagyobb mértékű beavatkozás az elítéltek szabadságjogaiba.¹¹⁶

3. Az elzárással kapcsolatos büntetéskiszabási tapasztalatok

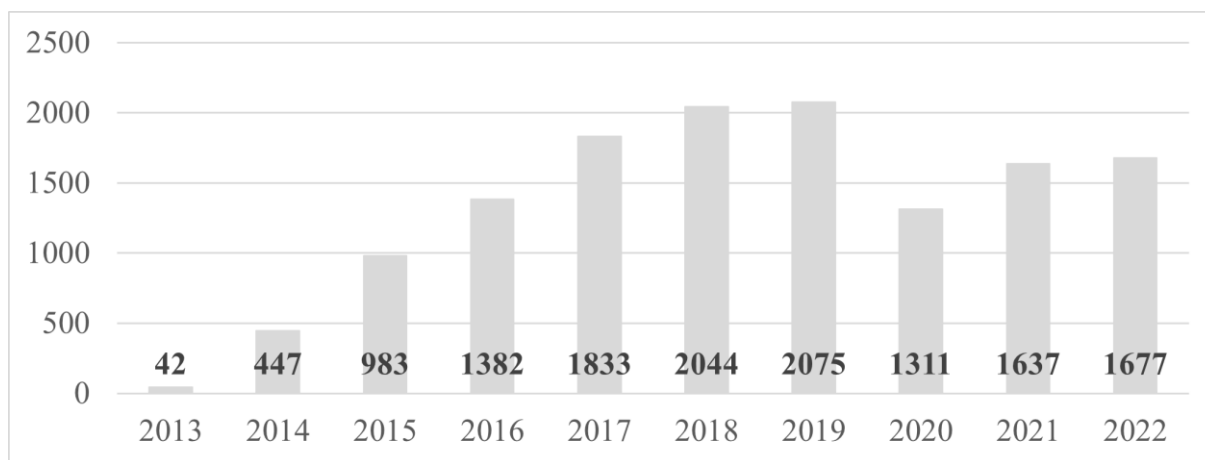
Az elzárás új Btk. általi bevezetését követően jogalkalmazói feladattá vált a törvényhozó szándékának feltárása, és a szankció helyének megtalálása a büntetések rendszerében. Az elzárással kapcsolatos heves viták következtében azonban a bíróságok erősen félreérthető magyarázatokkal és szakmailag aligha védhető érvekkel felvértezve voltak kénytelenek megkezdni a büntetési nemmel kapcsolatos jogalkalmazást. Az elmúlt évtized büntetéskiszabási tendenciáinak mérésére elsősorban statisztikai adatok állnak rendelkezésünkre, amelyek kiválóan szemléltetik, hogyan változott az egyes szankciók alkalmazási gyakorisága és jellemző tartama az évek során. A statisztikai adatok sokszor igen beszédesek abban a tekintetben is, hogy melyek a vizsgált büntetési nemre ítélt elkövetők legfontosabb jellemzői, vagy tipikusan mely bűncselekmények miatt kerülnek a büntetések kiszabásra. Az adatok a gyakorlat helyességéről is árulkodhatnak, rávilágítva az országos szinten jelentkező anomáliákra és változtatást igénylő problémákra.¹¹⁷

¹¹⁶ Gócza 2016. 24. o.

¹¹⁷ Pápai-Tarr 2022. 108. o.

3.1. Az elzárások számának alakulása

2. ábra: A felnőttkorúakkal szemben kiszabott elzárások számának alakulása (db/év)

Forrás: Saját szerkesztés az OBH statisztikai adatai alapján

Az elzárások számának alakulásából megállapítható, hogy a kezdetben elhanyagolható számban megjelenő büntetési nem aránya 2019-re jelentősen megnőtt. A növekvő darabszám azt mutatja, hogy a bíróságok az ítélezés során fokozatosan igyekeztek megtalálni azt az elkövetői kört, valamint azokat a bűncselekményi csoportokat, amelyek esetén a szankcióval érhető el leginkább a büntetési cél. A kiszabott elzárások számának növekedésével összhangban a legfőbb ügyész már 2015-ben megállapította, hogy a bírói gyakorlat elfogadta és megtalálta az új szankció helyét a büntetési rendszerben,¹¹⁸ 2019-ben pedig a büntetőjogi szankciórendszer szerves részét képező joghátrányként aposztrofálta a büntetést.¹¹⁹ A koronavírus-járvány idején azonban Európa-szerte felerősödött a börtönnépesség gyors, ugyanakkor hatékony csökkentése iránti igény. Hazánkban a Covid-19 hatása talán az elzárások számának alakulása terén éreztette leginkább hatását. A büntetési nem 2020-ban lényegesen kisebb számban került kiszabásra, mint a korábbi években. A 2021-es és 2022-es évek adatai ismét növekvő tendenciáról árulkodnak, de a kiszabott elzárások száma továbbra is jelentősen elmarad a rekordot jelentő 2019-es évhez képest.

Ennek oka véleményem szerint abban keresendő, hogy a rövid tartamú szabadságelvonás – nevezzük azt bárhog is – számos negatív következménnyel járhat, és legtöbb esetben célszerűtlen.¹²⁰ A speciális prevenció, mint büntetési cél eredményességének feltétele ugyanis az érintett személyiségéhez való igazodás, amely megfigyelést és különböző vizsgálatokat

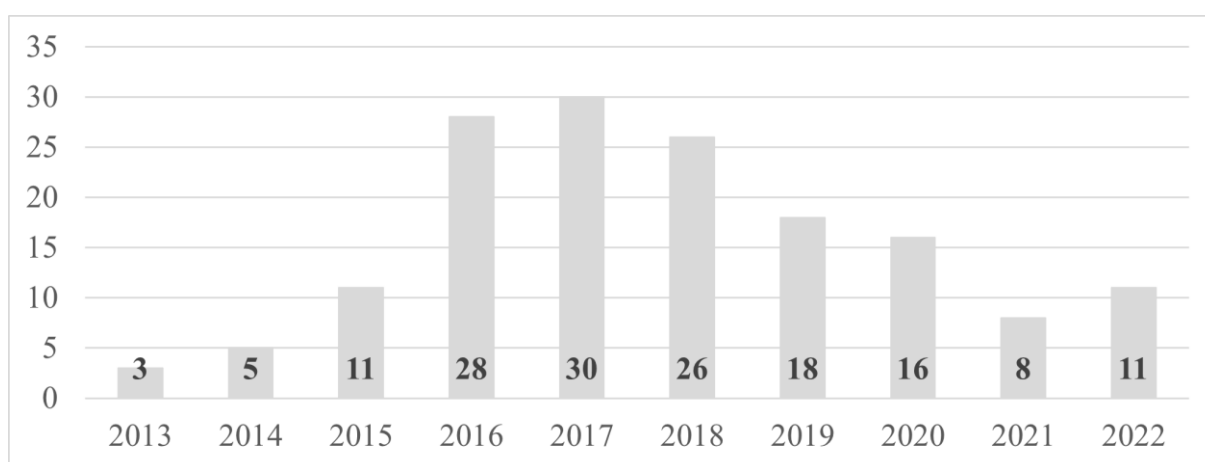
¹¹⁸ B/11709. A legfőbb ügyész országgyűlési beszámolója az ügyészség 2015. évi tevékenységéről

¹¹⁹ B/12207. A legfőbb ügyész országgyűlési beszámolója az ügyészség 2019. évi tevékenységéről

¹²⁰ V. ö. Gócza 2016. 24. o. és Pápai-Tarr 2022. 105. o.

feltételez. Ezek időtartama ugyanakkor elzárás esetén a büntetés idejének nagy részét elvonná, esetleg teljesen kitöltené, így a szankciónem kiszabása „javítható” elkövetőkkel szemben többnyire eredménytelen, sőt hátrányos lenne.¹²¹ A szankció végrehajtása érdekében pedig a tettet kiszakítják környezetéből, aminek következtében családi problémái alakulhatnak ki,¹²² és a jellemzően nem túl vagyonos elzárásra ítélték még inkább elszegényedhetnek.¹²³ A büntetés tehát túl rövid ahhoz, hogy az elkövető pozitív befolyásolását lehetővé tegye, ahhoz viszont elég hosszú, hogy kiváltsa negatív következményeit és „börtöntölteléként” stigmatizálja az elítéltet.¹²⁴

3. ábra: A fiatalkorúakkal szemben kiszabott elzárások számának alakulása (db/év)

Forrás: Saját szerkesztés az OBH statisztikai adatai alapján

A fiatalkorúakkal szemben kiszabott elzárások számából egyértelműen megállapítható, hogy a szankciónem a jogalkotó előzetes célkitűzése ellenére sem számít gyakran alkalmazott büntetésnek e speciális elkövetői körrel szemben.¹²⁵ Ráadásul a fiatalkorúakkal szemben kiszabott elzárások darabszáma 2018 óta csökkenő tendenciát mutat, ez a folyamat pedig azt látszik igazolni, hogy a büntetési nem alkalmatlan a 18. életévüket be nem töltött személyek helyes irányú fejlődésének biztosítására, a fiatalkorúak nevelésére és védelmére.

A fiatalkorúakkal szemben indult, 2022-ben jogerősen befejezett büntetőeljárások mindössze 0,5%-a végződött elzárás kiszabásával, amely a gyakorlatban 2.220 ügyből 11

¹²¹ Gócza 2016. 25. o.

¹²² V. ö. Fallesen, Peter – Andersen, Lars H.: Explaining the Consequences of Imprisonment for Union Formation and Dissolution in Denmark. = Journal of Policy Analysis and Management 2017/1., 154-177. o., 156-158. o.

¹²³ Barabás 2004. 67. o.

¹²⁴ Barabás 2004. 68. o.

¹²⁵ Az új Btk. kodifikációja idején büntetőkódexünk első társadalmi egyeztetésre bocsátott indokolása azzal magyarázta az elzárás bevezetésének szükségességét, hogy az hatékonyan szolgálhatja a speciális prevenciót, főként a fiatalkorú és az első büntényes elkövetőknél. V. ö. Tóth 2013. 533. o.

elzárásra ítélt fiatal jelent. Megállapítható tehát, hogy a vizsgált szankciónem relevanciája elenyésző a fiatalkorúak büntetőjogában, az elzárás ezen elkövetői kör esetén tulajdonképpen „fantom jogintézménynek” is tekinthető.

Ennek oka, hogy a büntetési nem javító-nevelő hatásának hiánya különösen problémás fiatalkorúak esetén, akikkel szemben a büntetési cél az elkövető helyes irányba történő fejlődésének és társadalmi integrációjának elősegítésében áll.¹²⁶ Rövid tartamú szabadságelvonás esetén ugyanis a fiatalkorúak társadalomba történő visszailleszkedése is nehézkessé válhat, illetve a börtönártalmak, kiváltképp az ún. „prizonizáció”¹²⁷ negatív hatást gyakorolhatnak az ifjú elzárásra ítélt személyiségfejlődésére.¹²⁸ Utóbbi negatív hatások a fiatalkorúakra különösen nagy veszélyt jelenthetnek, ezért már az ENSZ II. Bűnüldözési és Bűnmegelőzési Kongresszusán elfogadott jelentés is rögzítette, hogy a rövid tartamú szabadságelvonás fiatalkorú elkövetők esetén különösen káros, velük szemben inkább javító, nevelő intézkedések alkalmazása célravezető.¹²⁹

3.2. Az elzárásbüntetések időtartam szerinti megoszlása

4. ábra: A felnőttkorúakkal szemben kiszabott elzárások időtartam szerinti megoszlása

	2013		2014		2015		2016		2017		2018		2019		2020		2021		2022	
	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%
5-30 nap	19	45,24	173	38,70	329	33,47	378	27,35	467	25,48	479	23,43	371	17,88	191	14,57	186	11,36	150	8,95
31-60 nap	16	38,09	152	34,01	329	33,47	478	34,59	609	33,22	687	33,61	670	32,29	448	34,17	546	33,35	560	33,39
61-90 nap	7	16,67	122	27,29	325	33,06	526	38,06	757	41,30	878	42,96	1034	49,83	672	51,26	905	55,29	967	57,66
Összesen	42	100	447	100	983	100	1382	100	1833	100	2044	100	2075	100	1311	100	1637	100	1677	100
Átlag (nap)	43,02		49,01		53,38		56,93		58,27		59,77		63,89		65,10		67,73		68,45	

Forrás: Soltész 2023. 55. o. és az OBH 2022-es statisztikai adatai

A vizsgált szankciónem vonatkozásában egyáltalán nem érzékelhető az ítélkezési gyakorlat enyhülése, sőt a statisztikai adatok alapján megállapítható, hogy a bíróságok évről évre egyre hosszabb időtartamú elzárás büntetéseket szabnak ki a felnőttkorú elkövetőkkel szemben. A büntetési nem bevezetését követően a bírák speciálpreventív sokkhatásként

¹²⁶ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 106. § (1)

¹²⁷ Clemmer, Donald: The Prison Community. New York, Holt, Rinehart and Winston, 1940. 341 o., 299. o.

¹²⁸ V. ö. Góczy 2016. 25-26. o.

¹²⁹ Bagossy 2020. 106-107. o.

tekintettek az elzárásra, napjainkban azonban egyértelmű elmozdulás figyelhető meg a régi Btk. hatálya idején kialakult gyakorlat irányába.¹³⁰

A legújabb gyakorlat a személyi szabadság elvonásának a csupán néhány napra, kifejezetten sokkhatásként való alkalmazásának lehetőségét szinte teljes egészében elveti, hiszen az öttől 30 napig tartó büntetések helyett már 2016-ban is többségbe kerültek a 60 napot meghaladó szabadságelvonások, dominanciájuk pedig ezt követően évről évre növekedett.¹³¹ Az adott évben kiszabott elzárások időtartamának átlaga már 2017-ben és 2018-ban is 60 nap körül mozgott, 2019-ben meghaladta azt, 2022-ben pedig már 68,45 napnál tartott. Azon túlmenően, hogy a kiszabott büntetések átlagos tartama hamarosan meghaladja a 70 napot, fontos kiemelni, hogy az utolsó vizsgált évben 586 alkalommal szabtak ki 90 napig tartó elzárást, ami az összes eset 34,94%-a. Ezek a tények pedig alapjaiban kérdőjelezik meg az elzárás, mint önálló szankciónem létjogosultságát, hiszen a 90 napos tartam gyakorlatilag a szabadságvesztés generális minimumának felel meg.¹³²

5. ábra: A fiatakorúakkal szemben kiszabott elzárások időtartam szerinti megoszlása

	2013		2014		2015		2016		2017		2018		2019		2020		2021		2022	
	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%
3-10 nap	3	100	–	–	3	27,27	1	3,57	7	23,33	6	23,08	2	11,11	–	–	1	12,50	–	–
11-20 nap	–	–	1	20	5	45,46	4	14,29	10	33,33	3	11,54	4	22,22	7	43,75	2	25,00	3	27,27
21-30 nap	–	–	4	80	3	27,27	23	82,14	13	43,34	17	65,38	12	66,67	9	56,25	5	62,50	8	72,73
Összesen	3	100	5	100	11	100	28	100	30	100	26	100	18	100	16	100	8	100	11	100
Átlag (nap)	7,33		27,60		16,55		26,43		20,40		22,27		24,33		24,44		23,13		25,91	

Forrás: Soltész 2023. 55. o. és az OBH 2022-es statisztikai adatai

A fiatakorúakkal szemben kiszabható elzárás legrövidebb tartama három, leghosszabb tartama pedig 30 nap.¹³³ Az ennyire rövid ideig tartó szabadságelvonással való törvényi fenyegetés összhangja a fiatakorúakkal szemben alkalmazható szankciók helyes irányú fejlődést, illetve társadalmi integrációt szolgáló céljával önmagában is kétséges.¹³⁴

A statisztikai adatokból megállapítható továbbá, hogy a bíróságok a 18. életévüket be nem töltött személyekkel szemben sem „short, sharp shock”-ként,¹³⁵ hanem egyfajta „különösen”

¹³⁰ Soltész 2023. 55. o.

¹³¹ Pápai-Tarr 2022. 112. o. és Soltész 2023. 55. o.

¹³² Pápai-Tarr 2022. 111. o.

¹³³ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 111. §

¹³⁴ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 106. § (1)

¹³⁵ Rövid ideig tartó, szigorú büntetés az elkövető elrettentése érdekében. Gócza 2016. 26. o.

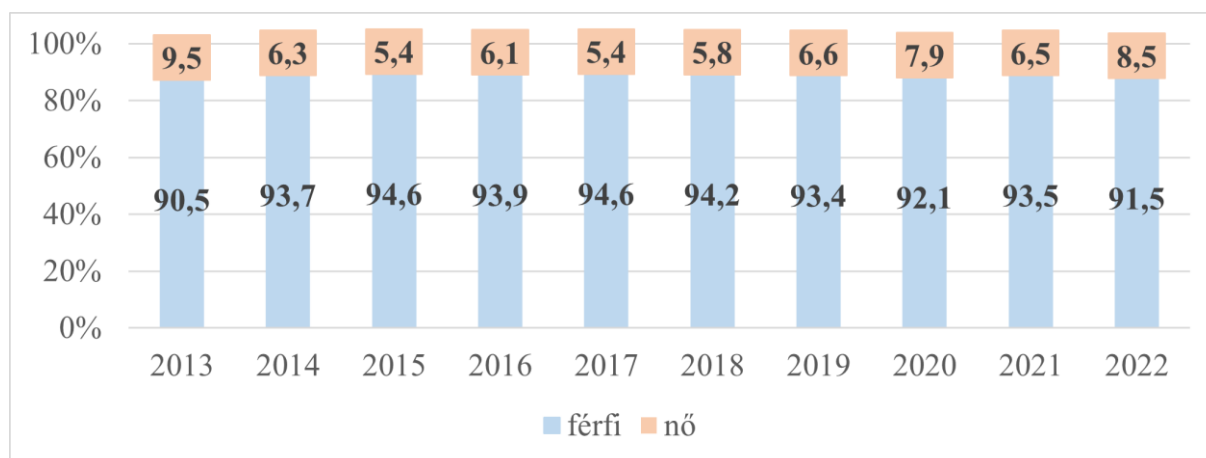
rövid tartamú szabadságvesztésként alkalmazzák a büntetést, ezzel kiiktatva annak egyetlen potenciálisan előnyös hatását.¹³⁶

A legelső, 2013-as évet követően azonnal túlsúlyba kerültek a 20 napnál hosszabb időre kiszabott elzárások, és a szankciók átlagos tartama az utóbbi években 25 nap körülire emelkedett. A 2022-ben fiatalkorúakkal szemben kiszabott 11 elzárás büntetés 54,55%-a, azaz hat darab tartott 30 napig, vagyis a szankciónem generális maximumáig. Különösen szomorú körülmény, hogy a Kúriának több esetben elvi élel kellett leszögeznie, hogy törvénysértő a fiatalkorúval szemben a 30 napot meghaladó tartamú elzárás büntetés kiszabása, az alsóbb bíróságokon ugyanis ilyen abszurd büntetéskiszabás is előfordult.¹³⁷

Az elzárás büntetések időtartamával kapcsolatban általánosságban megállapítható, hogy amennyiben a bíróságok e szankciót alkalmazzák, fiatalkorúakkal szemben kifejezetten preferálják a kereken 30, felnőttkorúakkal szemben a kereken 60, de legtöbbször a 90 napban megállapított mértéket. Ezek a számok önmagukban is azt igazolják, hogy a magyar bírák tulajdonképpen a szabadságvesztés egy rövidebb típusaként tekintenek az elzárásra, amelyet a régi Btk. két hónapban megállapított általános alsó határához igazodva célszerű alkalmazni.¹³⁸

3.3. Az elzárásra ítélték nemek szerinti megoszlása

6. ábra: A felnőttkorú elzárásra ítélték nemek szerinti megoszlása (%)

Forrás: Saját szerkesztés az OBH statisztikai adatai alapján

A felnőttkorú elzárásra ítélték körében a nemek aránya egyértelműen a férfiak irányába billen, hiszen a bíróságok évről évre 90% fölötti arányban szabnak ki elzárást velük szemben.

¹³⁶ Soltész 2023. 55. o.

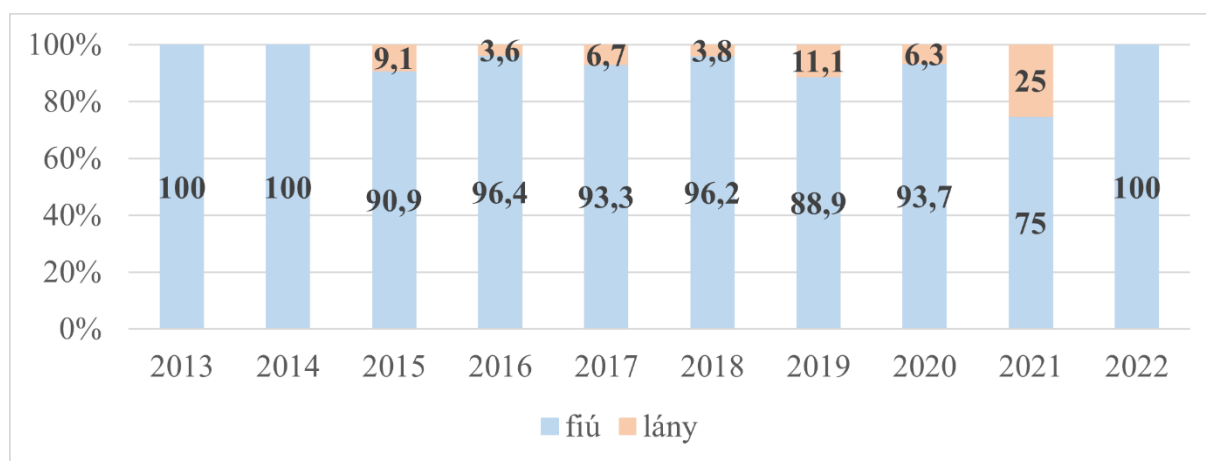
¹³⁷ V. ö. Bfv.1412/2018/5. és Bfv.1/2019/4.

¹³⁸ V. ö. Hollán 2016. 376. o. és Soltész 2023. 55. o.

Az összбүнözésre vonatkozó statisztikai adatok alapján megállapítható, hogy a бүнelкөветők között alapvetően is a férfiak vannak többségben, de a kiszabott elzárások tekintetében kimagaslóan eltolódnak az arányok.¹³⁹

Ennek oka valószínűleg az egységes bírói gyakorlatra vezethető vissza, amely szerint többnyire olyan személyekkel szemben indokolt a vizsgált бüntetésі nem kiszabása, akiknél a családi kapcsolatok fellazulásának veszélye az elzárás végrehajtásával kisebb mértékben fenyeget.¹⁴⁰ A férfiaknál jelentősebb arányban családban élő női elкөветők esetén tehát erős elzárással szembeni ellenérvként jelentkezhet, hogy a terheltet rövid időre sem célszerű a családjából kiszakítani, főként abban az esetben, ha gyermeket nevel.¹⁴¹

7. ábra: A fiatalkorú elzárásra ítélték nemek szerinti megoszlása (%)

Forrás: Saját szerkesztés az OBH statisztikai adatai alapján

A fiatalkorú elzárásra ítélték esetén a nemek közötti arányok sok esetben még a felnőttkorú elкөветőknel is drasztikusabban eltolódnak. Ennek oka leginkább abban keresendő, hogy ugyan a 18. életévüket be nem töltött személyeket az egészséges személyiségfejlődésük garantálása érdekében egyáltalán nem szerencsés kiszakítani családi környezetükből, a fiatal lányok testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődésére a fiúkénál is károsabb hatással lehet a бüntetés-вégrehajtási intézetben eltöltött idő, függetlenül annak rövidségétől. Ezt a megállapítást támasztják alá az olyan évekre vonatkozó adatok, amelyekben a bíróságok kizárólag fiúkkal szemben találták indokoltnak az elzárás бüntetés alkalmazását.

¹³⁹ Az összбүнözésen belül kb. 20%-os a női, míg 80%-os a férfi részvétel. V. ö. Szathmáry Zoltán (szerk.): Tájékoztató a бүнözés 2022. évi adatairól. Budapest, Legfőbb Ügyészség, 2023. 62 o., 32-33. o.

¹⁴⁰ Pápai-Tarr 2022. 109-110. o.

¹⁴¹ Pápai-Tarr 2022. 110. o.

3.4. Az elzárásra ítélték előélet szerinti megoszlása

8. ábra: A felnőttkorú elzárásra ítélték előélet szerinti megoszlása

	2013		2014		2015		2016		2017		2018		2019		2020		2021		2022	
	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%
Nem visszaeső (büntetlen)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	17	1,04	24	1,43
Egyszerű bűnismétlő	27	64,29	257	57,49	574	58,39	823	59,55	1043	56,90	1149	56,21	1168	56,29	–	–	963	58,83	959	57,19
Visszaeső	–	–	19	4,25	58	5,90	90	6,51	142	7,75	174	8,51	170	8,19	90	6,86	143	8,74	144	8,59
Különös visszaeső	5	11,90	40	8,95	86	8,75	129	9,34	168	9,16	192	9,39	187	9,01	105	8,01	110	6,72	109	6,50
Többszörös visszaeső	3	7,14	51	11,41	122	12,41	179	12,95	250	13,64	270	13,21	323	15,57	191	14,57	215	13,13	235	14,01
Erőszakos többszörös visszaeső	–	–	–	–	1	0,10	1	0,07	2	0,11	2	0,01	1	0,05	–	–	–	–	–	–
Nincs adat	7	16,67	80	17,90	142	14,45	160	11,58	228	12,44	257	12,58	226	10,89	925	70,56	189	11,54	206	12,28
Összesen	42	100	447	100	983	100	1382	100	1833	100	2044	100	2075	100	1311	100	1637	100	1677	100

Forrás: Saját szerkesztés az OBH statisztikai adatai alapján

Amennyiben az elzárásra ítélt elkövetők előéletére vetünk egy pillantást, azonnal feltűnik, hogy a meglehetősen hiányos adatokkal rendelkező 2020-as évet leszámítva az adatbázis a terheltek 10-20%-ának előéletre vonatkozóan a „nincs adat” megjelölést tartalmazza. Miután a statisztikákban gyanúsán kevés a büntetlen előéletű személy, feltételezhetjük, hogy a „nincs adat” kategóriába tartozó elkövetők, vagy legalábbis nagy részük büntetlen előéletű volt az elzárásra ítéletét megelőzően.

Az ugyanakkor egyértelműen látható, hogy az elzárásra ítélték döntő többsége évről évre visszaesőnek nem minősülő bűnismétlő. Őket közel egyenlő arányban a többszörös visszaesők, a büntetlen előéletű személyek, a különös visszaesők és a visszaesők követik. Megállapítható tehát, hogy a bírói gyakorlat – az ENSZ XII. Bűnüldözési és Bűnmegelőzési Kongresszusát előkészítő munkacsoport megállapításainak megfelelően¹⁴² – jellemzően bűnismétlőkkel szemben alkalmazza a vizsgált szankciót.

A hazai bíróságok tehát felismerték, hogy a vizsgált büntetési nem alkalmazása első bűntényesekkel szemben a legtöbb esetben aránytalan hátrányt jelentene, a visszaesők, különös és többszörös visszaesők számára pedig a szabadságelvonás általában nem jelent elrettentő hatást, velük szemben a szankció „short, sharp shock”-ként történő alkalmazása célszerűtlen.¹⁴³ A visszaesőnek nem minősülő bűnismétlők, mint tipikus alkalmazási kör esetén az elrettentő hatás szintén kétséges, bár kétségtávol ez az egyetlen elkövetői kör, amellyel szemben létjogosultsága lehet az elzárás gyakori kiszabásának.

¹⁴² A jelentés szerint a bíróságok jellemzően többszöri elkövetőkkel szemben alkalmazzák a rövid tartamú szabadságelvonást. V. ö. Bagossy 2020. 107. o.

¹⁴³ Gócza 2016. 24. o.

Erőszakos többszörös visszaesőkkel szemben eddig összesen hét esetben szabtak ki elzárást a bíróságok, feltehetően a korlátlan enyhítés lehetőségének kihasználásával. Az egyfokú enyhítés ugyanis az ő esetükben nem alkalmazható, a Kúria pedig korábban leszögezte, hogy az erőszakos többszörös visszaesővel szemben normál körülmények között törvénysértő az elzárás vagy közérdekű munka kiszabása.¹⁴⁴

9. ábra: A fiatalkorú elzárásra ítélték előélet szerinti megoszlása

	2013		2014		2015		2016		2017		2018		2019		2020		2021		2022	
	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%
Egyszerű bűnismétlő	3	100	5	100	8	72,73	22	78,57	26	86,67	18	69,23	15	83,33	–	–	7	87,50	10	90,91
Visszaeső	–	–	–	–	–	–	2	7,14	–	–	1	3,85	–	–	–	–	–	–	–	–
Különös visszaeső	–	–	–	–	–	–	–	–	1	3,33	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Nincs adat	–	–	–	–	3	27,27	4	14,29	3	10	7	26,92	3	16,67	16	100	1	12,50	1	9,09
Összesen	3	100	5	100	11	100	28	100	30	100	26	100	18	100	16	100	8	100	11	100

Forrás: Saját szerkesztés az OBH statisztikai adatai alapján

A fiatalkorú elzárásra ítélték előéletére vonatkozó statisztikai adatok szintén a korábban írtakat igazolják, hiszen a bírói gyakorlat a 18. életévüket be nem töltött személyek körében a felnőttkorúaknál is nagyobb arányban egyszerű bűnismétlőkkel szemben szabja ki a vizsgált szankciót.

Fiatalkorúakkal szemben ugyanis szabadságelvonással járó büntetést kizárólag abban az esetben lehet kiszabni, amikor sem a szabadságelvonással nem járó intézkedés, illetőleg büntetés, sem a szabadságelvonással járó intézkedés alkalmazása nem lenne célravezető.¹⁴⁵ Emiatt első bűntényes fiatalok esetén a bíróságoknak a szabadságelvonással nem járó, alternatív szankciókat kell előnyben részesíteniük, az elzárás pedig csak akkor jöhet számításba, amikor ezek hatástalannak bizonyultak, a javítóintézeti nevelés alkalmazása pedig nem indokolt.

¹⁴⁴ Bfv.604/2018/7.

¹⁴⁵ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 106. § (2)-(3)

3.5. Az elzárásra ítélek bűncselekményi csoportok szerinti megoszlása

10. ábra: A felnőttkorúakkal szemben kiszabott elzárások bűncselekményi csoportok szerinti megoszlása

Bűncselekmények csoportja	2013		2014		2015		2016		2017		2018		2019		2020		2021		2022	
	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%
Az élet, a testi épség és az egészség elleni	1	2,38	7	1,57	37	3,76	54	3,91	72	3,93	67	3,28	86	4,14	58	4,42	58	3,54	74	4,41
Az egészséget veszélyeztető	–	–	5	1,12	15	1,53	35	2,53	53	2,89	100	4,89	108	5,20	74	5,64	90	5,50	91	5,43
A nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni	–	–	6	1,34	4	0,41	8	0,58	13	0,71	7	0,34	11	0,53	4	0,31	3	0,18	12	0,72
A gyermekek érdekét sértő és a család elleni	–	–	14	3,13	29	2,95	29	2,10	48	2,62	42	2,06	52	2,51	26	1,98	49	2,99	40	2,38
Az emberi méltóság és egyes alapvető jogok elleni	1	2,38	15	3,36	52	5,29	58	4,20	102	5,57	91	4,45	108	5,20	50	3,81	73	4,46	75	4,47
A közlekedési	–	–	22	4,92	85	8,65	115	8,32	166	9,06	215	10,52	224	10,80	189	14,42	232	14,17	269	16,04
A környezet és a természet elleni	–	–	6	1,34	5	0,51	10	0,72	11	0,60	9	0,44	21	1,01	7	0,53	20	1,22	12	0,72
Az igazságszolgáltatás elleni	–	–	2	0,45	12	1,22	26	1,88	29	1,58	36	1,76	26	1,25	27	2,06	25	1,53	26	1,55
A köznyugalom elleni	4	9,53	62	13,87	183	18,62	240	17,37	356	19,42	405	19,81	386	18,60	233	17,77	311	19,00	318	18,96
A közbizalom elleni	1	2,38	4	0,90	33	3,36	36	2,61	63	3,44	77	3,77	66	3,18	51	3,89	65	3,97	52	3,10
A vagyon elleni	35	83,33	297	66,44	511	51,98	741	53,62	889	48,50	958	46,87	943	45,45	564	43,02	673	41,11	674	40,19
Egyéb	–	–	7	1,56	17	1,72	30	2,16	31	1,68	37	1,81	44	2,13	28	2,15	38	2,33	34	2,03
Összesen	42	100	447	100	983	100	1382	100	1833	100	2044	100	2075	100	1311	100	1637	100	1677	100

Forrás: Saját szerkesztés az OBH statisztikai adatai alapján

A bűncselekményi csoportok megoszlását tekintve megállapítható, hogy az elmúlt években legtöbbször vagyon elleni bűncselekmények miatt került kiszabásra elzárás. Ez nem meglepő adat, hiszen a vagyon elleni bűncselekmények az összбүнözésen belül is abszolút túlsúlyban vannak.¹⁴⁶ A statisztikákból látható, hogy kezdetben az arány kirívóan magas volt, de ahogyan a bírói gyakorlat a bűncselekményi csoportok egyre szélesebb körében egyre nagyobb számú elzárást szabott ki, a vagyon elleni bűncselekmények aránya is évről évre csökkent. Fontos megemlíteni továbbá, hogy az elzárás kiszabására ebben a bűncselekményi csoportban kizárólag „kvázi alternatív” büntetésként, valamint az enyhítésre vonatkozó rendelkezések alkalmazásával kerülhet sor. A vagyon elleni bűncselekmények között ugyanis nem szerepel olyan magatartás, amelyet e szankció kilátásba helyezésével fenyegetne a törvény.¹⁴⁷

A vagyon elleni bűncselekményeket jellemzően az esetek 15-20%-át kitevő köznyugalom elleni bűncselekmények követik. Ezek közül az önkényuralmi jelkép használata az egyetlen olyan bűncselekmény, amelyet a Btk. kifejezetten elzárással rendel büntetni, de a későbbiekben látható lesz, hogy e bűncselekmény előfordulási gyakorisága, illetőleg az emiatt kiszabott elzárások száma igen ritka. Ezzel szemben egy korábbi tanulmányban megállapításra került,

¹⁴⁶ V. ö. Pápai-Tarr 2022. 111. o.

¹⁴⁷ Pápai-Tarr 2022. 111. o.

hogy a kiszabott elzárások a garázdaság vétsége, továbbá a garázdaság minősített esetei körében fordulnak elő leggyakrabban.¹⁴⁸

A kiszabott elzárások szempontjából szignifikáns harmadik kategória, a közlekedési bűncselekmények aránya az elmúlt években folyamatosan növekedett, 2022-ben már a 15%-ot is meghaladta. Hasonló növekvő tendencia figyelhető meg az élet, a testi épség és az egészség elleni bűncselekmények, továbbá az egészséget veszélyeztető, azon belül is a kábítószerekkel kapcsolatos tiltott magatartások körében.¹⁴⁹ Utóbbiakkal nagyjából megegyező arányban szabnak ki elzárást az emberi méltóság és egyes alapvető jogok elleni bűncselekmények elkövetőivel szemben, ezek aránya azonban évről évre közel változatlan.

Említésre méltó kategóriát képeznek még a közbizalom elleni, továbbá a gyermek érdekét sértő és a család elleni bűncselekmények. Ezek mellett azonban igen széles azon bűncselekményi kategóriák palettája, amelyek miatt az évek során elenyésző mennyiségű elzárás büntetés került alkalmazásra. Ebbe a körbe tartoznak – többek között – a szintén növekvő tendenciát mutató emberi szabadság elleni, nemi élet szabadsága és nemi erkölcs elleni, környezet és természet elleni, igazságszolgáltatás elleni, hivatalos személy elleni, valamint a közbiztonság elleni, a közigazgatás rendje elleni, a szellemi tulajdonjog elleni, a pénz- és bélyegforgalom biztonsága elleni, a korrupciós, a költségvetést károsító, a gazdálkodás rendjét sértő, illetőleg a katonai bűncselekmények, továbbá a pénzmosás is.

11. ábra: A fiatalkorúakkal szemben kiszabott elzárások bűncselekményi csoportok szerinti megoszlása

Bűncselekmények csoportja	2013		2014		2015		2016		2017		2018		2019		2020		2021		2022	
	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%
Az élet, a testi épség és az egészség elleni	–	–	–	–	–	–	3	10,72	2	6,67	1	3,85	–	–	1	6,25	1	12,50	1	9,09
Az egészséget veszélyeztető	–	–	–	–	–	–	2	7,14	2	6,67	4	15,38	–	–	1	6,25	–	–	1	9,09
Az emberi méltóság és egyes alapvető jogok elleni	–	–	–	–	–	–	–	–	1	3,33	–	–	–	–	–	–	–	–	1	9,09
A közlekedési	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	3,85	–	–	–	–	–	–	–	–
Az igazságszolgáltatás elleni	–	–	–	–	1	9,09	1	3,57	2	6,67	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
A hivatalos személy elleni	–	–	–	–	–	–	1	3,57	1	3,33	–	–	–	–	–	–	1	12,50	1	9,09
A köznyugalom elleni	–	–	2	40	1	9,09	7	25,00	5	16,67	4	15,38	5	27,78	2	12,50	1	12,50	2	18,18
A közbizalom elleni	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	3,85	–	–	1	6,25	–	–	–	–
A vagyon elleni erőszakos	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	3,85	–	–	1	6,25	2	25,00	–	–
A vagyon elleni	3	100	3	60	9	81,82	14	50,00	17	56,66	14	53,84	13	72,22	10	62,50	3	37,50	5	45,46
Összesen	3	100	5	100	11	100	28	100	30	100	26	100	18	100	16	100	8	100	11	100

Forrás: Saját szerkesztés az OBH statisztikai adatai alapján

¹⁴⁸ Pápai-Tarr 2022. 111. o.

¹⁴⁹ Az egészséget veszélyeztető bűncselekmények körén belül egyértelműen a kábítószerekkel kapcsolatos magatartások vannak túlsúlyban. V. ö. Pápai-Tarr 2022. 111. o.

A bűncselekményi csoportokat illetően a fiatalkorúak esetén is kezdettől fogva a vagyon elleni bűncselekmények dominálnak, arányuk ugyanakkor ez esetben is folyamatosan csökken. Érdekességgént említhető, hogy 2020-ban és 2021-ben jelentős volt a vagyon elleni erőszakos bűncselekmények aránya, amelyek elkövetői az utóbbi évben az elzárásra ítélt fiatalkorúak egynegyedét is elérték.

A köznyugalom elleni bűncselekmények miatt kiszabott elzárások száma az utóbbi években a 18. életévüket be nem töltött személyek esetén is jelentősnek bizonyult, de 2022-ben már e körben is megjelentek az élet, a testi épség és az egészség elleni, az egészséget veszélyeztető, az emberi méltóság és egyes alapvető jogok elleni, valamint a hivatalos személy elleni bűncselekmények. Ezek közül az élet, a testi épség és az egészség elleni, továbbá az egészséget veszélyeztető és a hivatalos személy elleni bűncselekmények miatt már korábban is több esetben került kiszabásra rövid tartamú szabadságelvonás, de a vizsgált időszak bírói gyakorlatában létezik precedens az igazságszolgáltatás elleni, a közbizalom elleni, illetve a fiatalkorúak körében – életkoruknál fogva – nem túlzottan elterjedt közlekedési bűncselekmények miatti elzárás kiszabására is.

4. Következtetések

4.1. Összegzés

Összességében megállapítható, hogy az elzárás keretes szerkezetet mutató történeti ív eredményeként vált újra büntetőjogi szankciórendszerünk részévé. Az új szabályozás, amely a szabadságvesztés mellett szintén szabadságelvonással járó szankcióként rendelkezik a vizsgált büntetésről, mindenképp gyengíti az egységes szabadságvesztés és differenciált végrehajtás elvét, ezzel nyitva azon országok megoldásai felé, amelyek önálló büntetési nemként rendelkeznek a szabadságelvonás időtartamában és végrehajtási körülményeiben eltérő változatairól.¹⁵⁰

A jogalkotó a büntetést eredetileg a „szabadságvesztés alternatívájának” szánta,¹⁵¹ és a fentebb ismertetett anyagi, illetve büntetés-végrehajtási jogi eltérések megteremtése révén igyekezett az elzárást a szabadságvesztéstől független, önálló szankcióként feltüntetni. A két büntetési nem *genus proximuma* ugyanakkor megegyezik,¹⁵² az elzárás pedig nem minősülhet klasszikus értelemben vett alternatív szankciónak, hiszen az elkövetőt kiszakítja a társadalomból, és a miniszteri indokolásból is kitűnik, hogy alkalmazása jellemzően nem a

¹⁵⁰ Soltész 2023. 54. o.

¹⁵¹ Karsai 2022. 151. o.

¹⁵² Góczy 2016. 24. o.

kölcsönös bizalom és együttműködés elvén alapul.¹⁵³ A büntetőjogi elzárás valóban egy számos különleges vonással rendelkező önálló szankciónem, de szabadságelvonó jellege folytán ugyanúgy hozzájárul a börtönzsúfoltság növekedéséhez és az elhelyezési körülményekkel kapcsolatos problémákhoz,¹⁵⁴ továbbá ugyanazok a nemzetközi soft law dokumentumok vonatkoznak rá, mint a szabadságvesztésre.¹⁵⁵

A statisztikai adatok alapján ugyanakkor az elzárás gyakorlati alkalmazási körét főként a szankció sajátos „kvázi alternatív” jellege teremti meg, hiszen a különös részben elzárással fenyegetett bűncselekmények elkövetőivel szemben a bíróságok egy évtized alatt összesen nyolc alkalommal alkalmazták a törvény által előírányzott jogkövetkezményt. A büntetési nem általános részi szabályokon nyugvó, szabadságvesztést „helyettesítő” jellege tehát ilyen értelemben általában bevált.¹⁵⁶

A büntetések erősorrendjében az elzárás a szabadságvesztést követően, a bírói gyakorlat szerint egymással egyenrangú pénzbüntetést és közérdekű munkát megelőzve helyezkedik el. A végrehajtásában felfüggesztett szabadságvesztés és a minden esetben letöltendő elzárás hátránytartalmának egymáshoz való viszonya azonban az elítélt szempontjából érdekes kérdéseket vet fel, akkor is, ha a bírói gyakorlat következetesen kiáll amellett, hogy a szabadságvesztés végrehajtásának felfüggesztése esetén is súlyosabb az elzárásnál.¹⁵⁷

A törvényhozó által megteremtett lehetőséggel, miszerint elzárás mellett a szabadságvesztést leszámítva bármely büntetés – így közérdekű munka is – kiszabható, meglehetősen ritkán élnek a gyakorlati szakemberek. Ennek oka, hogy az indokolás által említett elkövetői kör esetén a közérdekű munka végrehajtása és a pénzbüntetés behajtása különféle nehézségekbe ütközne, a többi jogkövetkezmény pedig speciális alkalmazási feltételekkel rendelkezik.¹⁵⁸ A büntetési nemek alternatívására vonatkozó általános részi szabályt ezzel szemben gyakran alkalmazza a hazai joggyakorlat. Annak ellenére ugyanis, hogy az elzárás a büntető törvénykönyv különös részében megjelenő legenyhébb jogkövetkezmény, a bíróságok nem mehetnek szembe a nemzetközi elvárásokkal, így a vizsgált szankció az összes büntetőügy kis százalékában kerül kiszabásra, szemben a szabadságelvonással nem járó, klasszikus értelemben vett alternatív szankciókkal.¹⁵⁹

¹⁵³ V. ö. Nagy 2014. 11. o. és Tóth 2013. 533. o.

¹⁵⁴ V. ö. Pápai-Tarr 2022. 106. o.

¹⁵⁵ Bagossy 2020. 111. o.

¹⁵⁶ Soltész 2023. 54. o.

¹⁵⁷ V. ö. Pápai-Tarr 2022. 106-107. o.

¹⁵⁸ Soltész 2023. 57. o.

¹⁵⁹ Soltész 2023. 57. o.

Az évtizedes jogalkalmazói tapasztalatok elemzésének eredményeként megállapítható, hogy az elzárások száma napjainkra felnőttkorúak és fiatalok esetén is csökkenő tendenciát mutat. A statisztikai adatok alapján az is kijelenthető, hogy a 18. életévüket be nem töltött személyek szankciórendszerében a büntetési nem hamarosan „fantom jogintézménnyé” válik. Mindennek oka, hogy a bírói gyakorlat éveken át törekedett az elzárás minél szélesebb körű alkalmazására, de a vizsgált szankció végül nem váltotta be a jogalkotó által hozzá fűzött reményeket, illetőleg a koronavírus-járvány hatására felerősödött a börtönnépesség gyors és hatékony csökkentése iránti igény.¹⁶⁰ Az előbbi következtetést támasztja alá, hogy első bűntényes elkövetőkkel szemben általában aránytalanul súlyos hátrány a személyi szabadság elvonása és az elítéltek kitétele a börtönártalmaknak, a visszaesői kategóriákba tartozó személyekkel szemben viszont a rövid tartamú szabadságelvonás alkalmatlan a speciális prevenció, mint büntetési cél elérésére.¹⁶¹ A családban élő, illetve fiatalok elítéltek családi környezetből való kiszakítása pedig olyan súlyos, hatványozottan jelentkező negatív következményekkel járhat, amelyek erős elzárással szembeni ellenérvként jelentkezhetnek.

A büntetési nem jelenleg tipikus alkalmazási körét tehát azok a többnyire férfi egyszerű bűnismétlők jelentik, akiknek bűnösségét legtöbb esetben valamilyen vagyoni elleni, köznyugalom elleni vagy közlekedési bűncselekmény miatt állapítják meg. A börtönártalmak viszont esetükben is hasonló mértékben jelentkezhetnek, mint más elkövetői csoportok esetén, a rövid tartamú szabadságelvonás szinte egyetlen pozitív hatásaként ismert nevelő célzatú, elrettentő sokkhatás pedig – bűnismétlő mivoltukra, szűkös, és a szabadságelvonás következtében még inkább szűkössé váló anyagi helyzetükre, valamint általában alacsony társadalmi státuszukra tekintettel – erősen kétséges. E megállapítással összefüggésben a jogalkalmazó manapság szinte teljes mértékben elveti az elzárás kezdetben még ismert „short, sharp shock”-ként történő alkalmazását, és felnőttkorúakkal szemben tipikusan a régi Btk. által meghatározott két hónapos minimumhoz igazodva alkalmazza a büntetést, fiatalok esetén pedig a 30 napos generális maximumot megközelítő, vagy annak megfelelő tartamban szab ki „különösen” rövid tartamú szabadságvesztést elzárás képében.

4.2. De lege ferenda

A fent összefoglalt bírói gyakorlat jelenleg kizárja az elzárás egyetlen lehetséges előnyös hatását, teret engedve a rövid ideig tartó szabadságelvonás évszázados irodalmában számtalanszor hangoztatott hátrányos következményeknek. A büntetési nem ilyen formában

¹⁶⁰ Burchett et al. 2023. 85-86. o.

¹⁶¹ Barabás 2004. 67-68. o.

alkalmatlan a büntetési cél elérésére, különösen a 18. életévüket be nem töltött személyek esetén, ahol a szankció nevelő hatás kiváltása helyett „a bűn és gonoszság seminariuma”-vá válhat.¹⁶² Amennyiben viszont nem az a cél, hogy e Btk.-ban nevesített büntetés idővel „fantom jogintézménnyé” váljon, a bíróságok hozzáállása mindenképp változtatást igényel. Véleményem szerint célszerű lenne újabb esélyt adni az elzárás elrettentő sokkhatásként való alkalmazásának, és a kezdeti, 2013-2014 körüli gyakorlathoz visszatérve „short, sharp shock”-ként kiszabni a vizsgált büntetést. Az ilyen jellegű alkalmazás ugyanakkor első büntényes elkövetők esetén lehet leginkább hatásos, így nem ártana velük szemben is „kipróbálni” az elzárás büntetést. Az a tendencia pedig, amely egyre több bűncselekményi csoportot von be az elzárás alkalmazási körébe, mindenképp dicséretes, és amennyiben a jogalkalmazó ténylegesen szeretné megtalálni a szankciónem hosszú távú helyét büntetési rendszerünkben, e folyamatnak továbbra is folytatódnia kell.

Amennyiben azonban a büntetési nem jelenlegi formájában továbbra is célszerűtlennek bizonyul, idővel a jogalkotóra hárul a felelősség, hogy vizsgálja felül a szankció létjogosultságát büntető törvénykönyvünkben. Úgy gondolom, a szankciónemre vonatkozó szabályozás lényegi módosításával hazai büntetőjogunk jelentős előrelépéseket érhetne el mind a börtönsúfoltság csökkentése, mind pedig a rövid tartamú szabadságelvonásra vonatkozó nemzetközi elvárásoknak való megfelelés terén. Miután a szabadságvesztés és a rövid tartamú szabadságelvonás a belga és francia modellhez hasonlóan különálló büntetési nemként került szabályozásra büntetőkódexünkben,¹⁶³ az elzárás anyagi és büntetés-végrehajtási jogi szabályait a szabadságvesztésre vonatkozó szabályanyag koherenciájának gyengítése nélkül lehetne módosítani. Véleményem szerint idővel megfontolandó lehet a magyar büntetés-végrehajtásban is ismert, elektronikus megfigyeléssel kiegészülő reintegrációs őrizet szabályainak kiterjesztése az elzárás büntetésre.¹⁶⁴ Ha a francia „elektronikus felügyelet alatti házi őrizet”,¹⁶⁵ vagy a spanyol „állandó megfigyelés” büntetésekhez hasonlóan a legfeljebb 90 napra kiszabható büntetés lehetséges végrehajtási módja lenne az electronic monitoring,¹⁶⁶

¹⁶² Lőw Tóbiás (szerk.): A magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről (1878: V. t.cz.) és teljes anyaggyűjteménye. I. kötet. Budapest, Pesti könyvnyomda-részvénytársaság, 1880. 604 o., 59. o.

¹⁶³ Soltész 2023. 54. o.

¹⁶⁴ V. ö. 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról 187/A-187/G. §

¹⁶⁵ Franciaországban 2019 óta ismert az „elektronikus felügyelet alatti házi őrizet”, mint önálló szankciónem, amely szabadságvesztés helyett szabható ki 15 naptól hat hónapig terjedő időtartamban. A büntetés végrehajtási helye az elkövető otthona vagy a bíróság által kijelölt más hely, az elítélt pedig a végrehajtás ideje alatt köteles jeladót tartalmazó készüléket viselni. V. ö. Code Pénal Art. 131-3.

¹⁶⁶ Spanyolországban is önálló szankcióként ismert a bizonyos feltételek esetén alkalmazható, legfeljebb hat hónapra kiszabható „állandó megfigyelés”, amelynek hatékony végrehajtása érdekében a bíróság olyan

amely bizonyos feltételekhez, vagy akár az észt megoldáshoz hasonlóan az elítélt beleegyezéséhez lenne köthető,¹⁶⁷ kevesebb bűnelkövetőnek kellene büntetés-végrehajtási intézetbe vonulnia, ezáltal pedig csökkenne az Európában is kimagasló magyar börtönpopuláció. Ez a megoldás továbbá összhangban állna az Európa Tanács ajánlásaival is, minden szabadságelvonásra ítélt elkövető számára biztosítva a reintegrációs célok elérését, valamint a börtönártalmak és a stigmatizáció káros hatásainak csökkentését.¹⁶⁸

5. Irodalomjegyzék

AMBRUS István: A szankciós szabályok és a büntetéskiszabás néhány dilemmája Magyarországon (2010-2017). = Acta Universitatis Szegediensis: acta juridica et politica 2018/1., 15-26. o.

AMBRUS István: Some Thoughts on the Hungarian Criminal Sanctioning System. = Jogelméleti Szemle 2016/4., 2-10. o.

BAGOSSY Mária: Gondolatok a büntetőjogi elzárásról. = Iustum Aequum Salutare 2020/2., 101-112. o.

BARABÁS A. Tünde: Börtön helyett egyezség? Mediáció és más alternatív szankciók Európában. Budapest, KJK-KERSZÖV, 2004. 243 o.

BLASKÓ Béla et al.: Büntetőjog – Különös rész I. Budapest – Debrecen, Rejtjel Kiadó, 2021a. 563 o.

BLASKÓ Béla et al.: Büntetőjog – Különös rész II. Budapest – Debrecen, Rejtjel Kiadó, 2021b. 510 o.

BOGOTYÁN Róbert: A zsúfoltság csökkentésének útjai a börtönépítésen túl. = Börtönügyi Szemle 2015/1., 26-41. o.

BURCHETT, Julia et al.: Prisons and detention conditions in the EU. Brüsszel, Európai Unió, 2023. 119 o.

CLEMMER, Donald: The Prison Community. New York, Holt, Rinehart and Winston, 1940. 341 o.

mechanikus vagy elektronikus eszköz használatát rendelheti el, amely lehetővé teszi az elítélt tartózkodási helyének meghatározását. V. ö. Código Penal Art. 37.

¹⁶⁷ V. ö. Karistusseadustik 69. §

¹⁶⁸ V. ö. Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága REC(2003)22. számú ajánlása a feltételes szabadságra bocsátásról, Függelék, II/4. pont

DETRAZ, Stéphan: La notion de peine alternative á l'emprisonnement. = Gazette du Palais 2016/4., 88-97.

FALLESEN, Peter – ANDERSEN, Lars H.: Explaining the Consequences of Imprisonment for Union Formation and Dissolution in Denmark. = Journal of Policy Analysis and Management 2017/1., 154-177. o.

GÁL István László – SZŰCS András: A büntetések. In: POLT Péter (szerk.): Új Btk. Kommentár. 2. kötet. Budapest, Nemzeti Közszerolgalati és Tankönyv Kiadó, 2013. 231 o.

GÓCZA Ágnes: Az elzárás mint új büntetési nem a 2012. évi C. törvényben. = Büntetőjogi Szemle 2016/1-2., 23-26. o.

GÖRGÉNYI Ilona et al.: Magyar büntetőjog – Különös rész. Budapest, Wolters Kluwer, 2020. 912 o.

HAUTZINGER Zoltán: A katonai büntetőjog rendszertana. Pécs, AndAnn Kiadó, 2010. 224 o.

HEARD, Catherine: Alternatives to imprisonment in Europe: A handbook of good practice. Róma, Antigone Edizioni, 2016. 37 o.

HOLLÁN Miklós: Az új Büntető Törvénykönyv. In: JAKAB András – GAJDUSCHEK György (szerk.): A magyar jogrendszer állapota. Budapest, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet, 2016. 344-384. o.

KAISER, Günther: Kriminologie. Ein Lehrbuch. Heidelberg, Müller, 1980. 637 o.

KARDOS Sándor István: A hivatásosok által elkövetett katonai bűncselekmények főbb jellemzői. = Belügyi Szemle 2015/6., 67-85. o.

KARSAI Krisztina (szerk.): Nagykomentár a Büntető Törvénykönyvhöz. Budapest, Wolters Kluwer, 2022. 1224 o.

KARSAI Krisztina – SZOMORA Zsolt: Criminal Law in Hungary. Second Edition. The Netherlands, Wolters Kluwer International, 2015. 248 o.

KÁLLAI Kitti: A magánvádas eljárás elsőfokú bírósági eljárást megelőző részének sajátosságai. Nagykáta, Jogi Fórum, 2021. 27 o.

KEREZSI Klára: Az alternatív szankciók helye és szerepe a büntetőjog szankciórendszerében. = Büntetőjogi Kodifikáció 2001/2., 14-24. o.

LŐW Tóbiás (szerk.): A magyar büntető törvénykönyv a büntettekéről és vétségekről (1878: V. t.cz.) és teljes anyaggyűjteménye. I. kötet. Budapest, Pesti könyvnyomda-részvény-társaság, 1880. 604 o.

MÁTHÉ Gábor: A kihágás egységes anyagi jogi intézmény. = Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás 2020/3., 98-107. o.

NAGY Ferenc: A hosszú tartamú szabadságvesztés büntetőjogi kérdéseiről rövid hazai áttekintés és nemzetközi kitekintés alapján. = Börtönügyi Szemle 2005/2., 7-18. o.

NAGY Ferenc: A szabadságelvonással járó szankciókról az új Btk.-ban. = Börtönügyi Szemle 2014/4., 1-18. o.

NÉMETH Antal (ford.): A Francia Büntető Törvénykönyv (Code Pénal). Sopron, Seyring Ádolf Bizománya, 1867. 299 o.

ORSZÁGOS BÍRÓSÁGI HIVATAL: Statisztikai adatok. Jogerősen befejezett büntetőeljárások vádlottainak statisztikai adatai. <https://birosag.hu/birosagokrol/statisztikai-adatok/jogerosen-befejezett-buntetoeljarasok-vadlottainak-statisztikai-adatai> 2024. 04. 27.

PÁPAI-TARR Ágnes: A büntetőjogi elzárás büntetéskiszabási tapasztalatai. = Jogtudományi Közlöny 2022/3., 104-112. o.

PÁPAI-TARR Ágnes – KISS Anna: Konferencia az új Btk. vitás kérdései ürügyén. = Ügyészek Lapja 2014/3-4., 119-126. o.

PÓKECZ KOVÁCS Attila: A magyar Kbt. a 19. századi európai büntetőjogi kodifikációk fényében. = Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás 2020/3., 118-129. o.

RODRIGUES, Anabela Miranda et al.: Non-custodial sanctions and measures in the Member States of the European Union. Coimbra, University of Coimbra, 2022. 106 o.

SIPOS Ferenc: Munkával kapcsolatos szankciók a magyar büntetőjogban. Budapest, HVG-ORAC, 2019. 376 o.

SOLTÉSZ Tamás: Az elzárás büntetőjogi szankciórendszerünkben. = Büntetőjogi Szemle 2023/2., 53-57. o.

SÓS-TÓTH Adrienn: A rövid tartamú szabadságvesztés dilemmái. = Börtönügyi Szemle 2006/4., 13-28. o.

SZATHMÁRY Zoltán (szerk.): Tájékoztató a bűnözés 2022. évi adatairól. Budapest, Legfőbb Ügyészség, 2023. 62 o.

TÓTH Mihály: Az új Btk. bölcsőjénél. = Magyar Jog 2013/9., 525-534. o.

TÓTH-JUHÁSZ Szilvia: A magánvádas eljárás sajátosságai – a személyes meghallgatás lezárásával bezárólag. Salgótarján, Jogi Fórum, 2023. 25 o.

ZSIGMOND Csaba: A rendőrségi szolgálati jogviszonyban elkövetett kötelességszegés szolgálatban bűncselekmény miatt indult büntetőeljárások során felmerülő jogalkalmazási problémák. = Katonai Jogi és Hadijogi Szemle 2022/2., 27-54. o.

6. Felhasznált jogforrások

6.1. A legfőbb ügyész országgyűlési beszámolói

B/11709. A legfőbb ügyész országgyűlési beszámolója az ügyészség 2015. évi tevékenységéről

B/12207. A legfőbb ügyész országgyűlési beszámolója az ügyészség 2019. évi tevékenységéről

6.2. Bírósági határozatok

Bfv.756/2017/7., Bfv.604/2018/7., Bfv.1017/2018/7., Bfv.1412/2018/5., Bfv.1/2019/4., Bfv.138/2019/10., Bfv.456/2019/9., Bfv.882/2019/5.

6.3. Hazai jogszabályok

1878. évi V. törvénycikk a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről

1879. évi XL. törvénycikk a magyar büntető törvénykönyv a kihágásokról

1950. évi II. törvény a büntetőtörvénykönyv általános részéről

1961. évi V. törvény a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről

1968. évi I. törvény a szabálysértésekről

1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről

1990. évi XXII. törvény egyes törvények és törvényerejű rendeletek hatályon kívül helyezéséről és módosításáról

1993. évi XVII. törvény a büntető jogszabályok módosításáról

1998. évi LXXXVII. törvény a büntető jogszabályok módosításáról

1999. évi LXIX. törvény a szabálysértésekről

2009. évi CLV. törvény a minősített adat védelméről

2010. évi LXXXVI. törvény a közbiztonság javítása érdekében szükséges egyes törvénymódosításokról

2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról

2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról

6.4. Külföldi jogszabályok

Code Pénal (Franciaország)

Código Penal (Spanyolország)

Karistusseadustik (Észtország)

6.5. Nemzetközi dokumentumok

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága R(92)17. számú ajánlása a büntetéskiszabás egyöntetűségéről

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága R(99)22. számú ajánlása a büntetés-végrehajtási intézetek túlszűfoltóságáról és a börtönnépesség inflálódásáról

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága REC(2003)22. számú ajánlása a feltételes szabadságra bocsátásról